

Incestní tabu a jeho význam v dějinách kultury a v současnosti

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obory:

Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Martina Nekvapilová

Vedoucí práce:

PhDr. Luďka Hrabáková, Ph.D.

Katedra filosofie

Zadání bakalářské práce

Incestní tabu a jeho význam v dějinách kultury a v současnosti

Jméno a příjmení: **Martina Nekvapilová**
Osobní číslo: P17000531
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Zadávací katedra: Katedra filosofie
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Tato práce bude zaměřena na incestní tabu jako na kulturní fenomén včetně jeho historického významu a vývoje. Velký důraz bude kladen na analýzu a interpretaci dominantních vědeckých paradigmat vztahujících se k tomuto tématu. Dále práce bude pojednávat o projevech incestního chování v různých společnostech a mýtech a o výskytu incestního tabu v současné společnosti. Studentka se bude v průběhu zpracování práce řídit pokyny vedoucí práce a bude pravidelně konzultovat její části.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0642-7.
FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Přeložil Ludvík HOŠEK. Praha: Portál, 2017. Klasici. ISBN 978-80-262-1249-2.
MALINOWSKI, B., K. *Sex a represe v divošské společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 245 s. ISBN 978-80-86429-76-2.
MURPHY, R., F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 267 s. ISBN 80-85850-53-2.
SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturně-antropologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-019-3.

Vedoucí práce: PhDr. Luďka Hrabáková, Ph.D.
Katedra filosofie

Datum zadání práce: 1. dubna 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

19. dubna 2021

Martina Nekvapilová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Lud'ce Hrabákové, Ph.D. za užitečné rady, věcné připomínky, vstřícnost a čas, které mi při zpracování této bakalářské práce věnovala. Velké díky patří také mým přátelům a především rodině, která mi byla oporou.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je seznámit čtenáře s problematikou incestního tabu z hlediska jeho kulturního a historického vývoje a také nastínit projevy incestního chování v historii a v současné společnosti. Odborný text zahrnuje vymezení základních pojmů souvisejících s problematikou incestního tabu a popis základních teorií interpretujících univerzalitu incestního tabu. Zároveň se práce věnuje jednotlivým teoriím o původu incestního tabu z pohledu významných badatelů, kteří se tímto tématem zabývali. Čtenář se také seznámí s podobou incestního tabu v historii kultury, zejména ve vybraných společnostech, legendách, příbězích a mýtech. Práce se též zaměřuje na současnou podobu incestu v podobě sexuálního zneužívání dětí v rodině a na negativní následky tohoto chování.

Klíčová slova:

Incest, tabu, incestní tabu, příbuzenství, rodina, manželství, kultura, sexuální zneužívání

Annotation

The bachelor's thesis tries to inform the reader about the problematics of incest taboo in terms of its cultural and historical development and also to outline incest behavior in history and in contemporary society. The text includes the definition of basic concepts related to the problematics of the incest taboo and the description of basic theories interpreting the universality of the incest taboo. At the same time, the work deals with individual theories about the origin of the incest taboo from the perspective of important researchers who have dealt with this topic. The text deals with the form of the incest taboo in the history of culture, especially in selected communities, legends, stories and myths. The bachelor's thesis also focuses on the current occurrence of incest in the form of sexual abuse of children in the family and the negative consequences of this behavior.

Key words:

Incest, taboo, kinship, family, marriage, culture, sexual abuse

Obsah

Úvod.....	7
1 Obecné vymezení základních pojmů.....	9
1.1 Tabu.....	9
1.2 Příbuzenství.....	11
1.3 Manželství a rodina.....	12
1.4 Pravidlo endogamie a exogamie.....	13
1.5 Incest.....	15
1.6 Incestní tabu.....	16
2 Teorie univerzality incestního tabu.....	18
2.1 Biologická teorie.....	18
2.2 Psychologická teorie.....	20
2.3 Antropologická teorie.....	21
3 Teorie badatelů interpretujících incestní tabu.....	23
3.1 Teorie Edwarda Westermarcka.....	23
3.2 Teorie Sigmunda Freuda.....	24
3.3 Teorie C. G. Junga.....	26
3.4 Teorie B. Malinowského.....	28
3.5 Teorie C. Lévi-Strausse.....	30
3.6 Teorie Edwarda O. Wilsona.....	31
4 Incest a incestní tabu v historii kultury.....	33
4.1 Starověký Egypt.....	33
4.2 Inkové v Peru.....	34
4.3 Incest v Bibli.....	35
4.3.1 Lot a jeho dcery.....	36
4.3.2 Rúben a otcova družka.....	36
4.4 Incest v řecké mytologii.....	37
4.4.1 Příběh o Oidipovi.....	37
4.4.2 Bajka Myrrha a Kinyras.....	39

5	Incestní tabu v současnosti.....	40
5.1	Incest z právního hlediska.....	41
5.2	Incest jako forma sexuálního zneužívání.....	42
5.3	Charakteristika incestních rodin.....	43
5.4	Nezneužívající rodič.....	45
5.5	Zneužívající rodič.....	46
5.6	Sourozenecký incest.....	47
5.7	Následky sexuálního zneužívání.....	48
5.8	Odhalení incestu.....	49
5.9	Pomoc obětem sexuálního zneužívání.....	50
	Závěr.....	52
	Seznam literatury.....	54

Úvod

Téma tabu ve společnosti od pradávna evokuje pocit tajemna a dnes tomu není jinak. Jako lidé akceptujeme mnoho zákazů a příkázání, o kterých nevíme, z jakých důvodů je dodržujeme a odkud pramení. Pokud máme vnitřní pocit, že by se zakázaná činnost neměla dělat, byl nám zákaz kulturně vštípen už od raného věku. Tyto zákazy v dospělosti často akceptujeme jako dané a dále nepátráme po jejich hlavních důvodech. Příkladem takového tabu je incest, který je hlavním tématem této práce v souvislosti s kulturní historií ale i současností. Téma původu zákazu incestu je jednou z nejčastěji probíraných a nejvíce sporných otázek kulturní a sociální antropologie. Přes veškeré praktikování incestu v minulosti, je na incest obecně ve většině kultur nahlíženo negativně. Toto hodnocení závisí na náboženství, společenském prostředí, na jedincově sociální roli, na morálních hodnotách a normách nastavených společností, ale také na právních normách státu.

Hlavní cíl práce spočívá ve zpracování problematiky tabu incestu z hlediska jeho historického vývoje, příkladů incestního chování v různých společnostech a nastínění toho, jak je na incest nahlíženo v dnešní společnosti. Metodou je analýza relevantní odborné literatury a interpretace dominantních vědeckých paradigmat vztahujících se k tématu.

Za úvodní kapitolou jsou vymezeny důležité pojmy pro celou tuto práci. Na vymezení pojmů navazuje další část práce věnovaná základním teoriím, které interpretují incestní tabu, což jsou biologická, psychologická a antropologická. Dále jsou v této práci podobně rozebrány jednotlivé názory nejznámějších autorů, kteří se tímto tématem zabývali. Následuje kapitola zabývající se incestem v historii kultury, která popisuje, jak byl incest praktikován v některých společenstvích a jak je vyobrazen ve vybrané mytologii. Poslední část této práce se zabývá výskytem incestu v současnosti, kde je na něj nahlíženo především z pohledu sexuálního zneužívání v rodině. Incest je zde vymezen i v právním rámci České republiky. Zabýváme se zde

charakteristickými znaky incestních rodin a všech jejích členů, následky obětí sexuálního zneužívání v rodině, způsoby odhalení incestního chování a nakonec i následnou pomocí jeho obětem.

1 Obecné vymezení základních pojmů

V úvodní kapitole považuji za vhodné nastínit a vymezit základní pojmy týkající se problematiky této práce. Účelem bude tedy vysvětlit základní definice pojmů pro jejich správnou interpretaci a snadnější zorientování čtenáře.

1.1 Tabu

Slovo tabu je polynéského původu; má mnoho významů, které mohou být až protichůdné. Na jedné straně znamená „posvátné či posvěcené“, na druhé se jím rozumí „hrozné, zakázané, nečisté a nebezpečné“. Opak tohoto slova je v polynéské řeči „noa“, které označuje „obyčejné, všeobecně přípustné“.¹ Tabu se objevuje především v zákazech a omezeních a je spojeno s představou zdrženlivosti. Tato omezení však nejsou náboženskými nebo mravními zákazy, jelikož nejsou odvozeny od příkazů boha. Těmto tabu zákazům chybí zdůvodnění nutnosti omezení, což je odlišuje od mravního zákazu. Freud uvádí, že tabu má význam v souvislosti s posvátným nebo nečistým charakterem osob či věcí, dále je to druh omezení, který z tohoto charakteru vyplývá. Rovněž také zahrnuje posvátnost (nečistotu), která porušením tohoto zákazu vzniká.²

Antropologický slovník definuje tabu jako třídu sociokulturních regulativů, zahrnující vše, co není člověku dovoleno užívat, tj. předměty, určité potraviny, oblasti, kam člověk nesmí vstoupit a jiné. Jedná se tedy o ustálené, naučené a sdílené vzorce chování vymezující, co je v dané společnosti považované za znesvěčující až patologické. Porušení tabu vyvolává nejvyšší stupeň pobouření, vedoucí k odsouzení osoby, přičemž tresty jsou často velmi tvrdé.³

U zákazů tabu často neznáme jejich původ a i přesto, že nám se mohou jevit jako nepochopitelné, těmi, kdo jsou jim podrobeni, jsou chápány jako samozřejmost.

---

1 FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocho a neurotika*. Praha: 1997, s. 29.

2 Tamtéž, s. 29.

3 MALINA, J., et al. *Antropologický slovník* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Lidé se podrobují omezením, u kterých neznají důvod zákazu a ani je nenapadne se na něj ptát, ale jsou naprosto přesvědčeni, že přestoupení bude tvrdě trestané. I nevědomý provinilec, který snědl například zakázané zvíře, je natolik sklíčen, že v očekávání trestu smrti opravdu zemře. Některé zákazy se zdají být účelné a jsou ve znamení odříkání a zdrženlivosti, na druhou stranu jsou i případy, kdy jsou tabu zákazy nepochopitelné; často se týkají nezávažných maličností a zdají se být jen ceremoniemi.

Sankce za porušení tabu se původně nechávaly na samostatně působícím procesu, čímž máme na mysli automatické potrestání od božské moci. Jinými slovy se porušené tabu mstilo samo, jelikož tabu navazovalo vztah s představami bohů a démonů, proto také viník čekal automatické potrestání od božské moci. Pravděpodobně po dalším vývoji přebrala potrestání jedince samotná společnost. Bylo možné i zažehnat nebezpečí vzniklé porušením tabu různými očistnými ceremoniemi nebo pokáním.⁴

Z historického hlediska jsou tabu prastaré zákony, které byly kdysi vštípeny generaci předliterálních divošských národů. Tyto zákazy se týkaly činností, k nimž měli lidé velké sklony a udržovaly se především tradicí rodičovské a společenské autority. Freud také uvádí, že jsou součástí „zdeděného psychického majetku“. Zároveň přetrvává touha konat zapovězené, kdy je v nevědomí každého příslušníka těchto národů nutkání přestupovat zákazy. Za zdroj tabu se pokládá určitá zvláštní magická síla, která lpí na osobách a démonech. Osoby a věci, které jsou tabu, můžeme přirovnat k elektricky nabitým předmětům, ve kterých se nachází strašlivá síla, kterou je možno přenést dotykem a uvolnit ji. Člověk, který tedy zákaz přestoupí, se stává sám tabu, jelikož má schopnost svést ostatní, aby se dopouštěli stejných přestupků a tyto činy pak mohly být nakažlivé. *„Mrtvý, novorozenec, žena ve svých stavech utrpení dráždí svou zvláštní bezmocí, podobně i pohlavně*

---

4 FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Praha: 1997, s. 30–31.

*dospívající jedinec novostí požitku, který slibuje. Proto jsou všechny tyto osoby a stavy tabu, neboť pokušení se nesmí ustoupit.*⁵

Z tohoto důvodu je zřejmé, proč je přestoupení některých zákazů pro společnost nebezpečné a je nutné trestat a napravovat všechny, kteří se porušení dopustí. Hlavní nebezpečí pramení z možnosti nápodoby, po níž by následoval rozpad společnosti. Pokud by provinilci nebyli potrestaní za své činy, mnozí by si mohli uvědomit, že chtějí činit totéž, co učinil pachatel zakázaného činu.

1.2 Příbuzenství

Princip příbuzenské organizace je jedním ze základních a univerzálních principů využívaných k udělení smyslu celku lidské zkušenosti. Příbuzenství lidem říká, v jakých vztazích jsou s dalšími konkrétními lidmi, jaké chování je od nich očekáváno a jaké mohou očekávat od ostatních. Příbuzenské skupiny tak předurčují jedince v jeho chování v rámci dané skupiny ale i celého společenství. Proto se tedy chováme v daných situacích jako otcové, matky, synové, dcery, sestřenice, bratřenci či jako úplní cizinci.⁶

Důsledky příbuzenství v čase a prostoru jsou výsledkem spojenectví a společných totožností, představují tak určitou spjitost v proudu života. Utváří pouto mezi generacemi, spojují každého člena společenství s jeho předchůdci. V naší současné společnosti zůstává stále příbuzenství hlavním zdrojem našich nejbližších svazků. V minulosti však mělo mnohem důležitější úlohu než jen poskytovat jednotlivcům lásku a podporu, jelikož tvořilo samotnou strukturu celých společenství.⁷

Pravidla příbuzenství, podle nichž považujeme osobu za svého příbuzného, jsou vylučující a každá kultura je definuje jinak. Většina Evropanů a Američanů považuje příbuzenství za biologickou záležitost. Příbuzenství se opravdu týká

---

5 Tamtéž, s. 38–40.

6 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 14.

7 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 100.

biologických skutečností párování a rozmnožování, avšak je to více než pouze biologie. Předmětem příbuzenství je také manželství a legitimita potomků, což jsou prvky kulturní. Nikdy nejsme schopni poznat a zapamatovat si všechny lidi, s nimiž jsme biologicky spřízněni. Tato pravidla mohou být určitým způsobem předpojatá, jelikož záleží na přednosti buď otcovy příbuzenské linii nebo matčiny. Mnohé společnosti očekávají od těchto dvou linií úplně odlišné věci. V našem kulturním okruhu se otcovi i matčini bratři nazývají strýcové a jejich genetická příbuznost je brána rovnocenně, ale v mnoha společnostech jsou tyto dvě kategorie odlišovány, a proto je k nim přistupováno jinak.

Příbuzenství je mnohem více kulturní než biologickou vazbou mezi jedinci. Určité lidi uznáváme za své příbuzné a druhé nikoliv, jedné kategorii příbuzných dáváme určitou hodnotu, ale jiným ji upíráme. Příbuzenstvím nazýváme skupinu příbuzných, ke kterým cítíme různou míru náklonnosti v závislosti na vzdálenosti vazeb. Dva sourozenci mohou mít stejné příbuzenstvo skládající se z rodičů, prarodičů, tet a strýců, bratranců a sestřenic, avšak v dospělosti, kdy si založí vlastní rodiny, každý z nich získá jiné nepokrevní příbuzné. Příbuzenstvo není tedy trvalá skupina, spíš je to oboustranná síť rozvinutá na matčině a otcově straně. Bydliště a fyzická blízkost jsou hlavním faktorem, na kterých záleží míra pevnosti příbuzenských vazeb a vymezení příbuzenských rolí.⁸

1.3 Manželství a rodina

Důvodem existence instituce manželství je především schopnost reprodukce a výchovy dětí. Romantická láska je zřídka považovaná za vstupní podmínku manželství a mnohem častěji vzniká dohodou příbuzenských skupin, než pouhou dohodou mezi jedinci, kterých se manželství týká. Manželství bývá tedy více vnímáno jako vztah mezi dvěma příbuzenskými skupinami než jako vztah dvou jedinců. V západních společnostech převažuje názor, že manželství by mělo vznikat především z čisté lásky, která může i překračovat třídní hranice. Naopak v mnoha

---

8 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 101–103.

jiných společnostech není láska mezi partnery považována za důležitou vstupní podmínku manželství. Sňatky uzavírané dohodou příbuzenských skupin jsou spíše obchodním vztahem za účelem výchovy potomků. Pokud v sobě jedinci naleznou zalíbení, je to pro ně příjemná odměna navíc.⁹

Na světě existuje mnoho forem manželství závisících na konkrétních kulturách a s nimi souvisejících smluvních podmínkách. Ve většině případů můžeme ale tvrdit, že je manželství tvořeno ženou a mužem, kteří utvoří spolu s jejich budoucími dětmi novou rodinnou jednotku, kterou nazýváme nukleární rodina. Tato nukleární rodina však také spojuje příbuzenskou linii na straně muže i ženy. Později se příbuzenský okruh ještě rozšíří, díky manželství jejich potomků a jejich pozdějších dětí. Nukleární rodina je považována za legitimní sociální jednotku, které připadá zodpovědnost plodit a vychovávat potomky. Je to také základní ekonomická jednotka, jednotka uspokojování životních potřeb.

Zajímavý názor zastával C. Lévi-Strauss, který tvrdil, že nukleární rodina není prvotním základem rodiny. Analyzoval rodinu jako křížovátku manželských výměn a spojenectví, počínaje od zákazu incestu. Z jeho názorů vyplývá, že nukleární rodina je pouze součástí širšího systému výměn a není prvotní společenskou formou. Tomuto tématu se budeme věnovat podrobněji v samostatné kapitole.¹⁰

1.4 Pravidlo endogamie a exogamie

Endogamie a exogamie jsou pravidla, která se týkají primárně manželství. Na rozdíl od incestního tabu nespécifikují zapovězené sexuální partnery, ale určují vhodné manželské partnery a zakazují ty nepřipustné. Pokud mluvíme o těchto pravidlech, je důležitá specifikace konkrétní skupiny, k níž se vztahují. Pro takové skupiny jsou hranice definovány každou kulturou jinak.

---

9 ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: 2008, s. 140.

10 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 86–87.

Pravidlo endogamie charakterizujeme jako „požadavek, aby si jedinec vybral manželského partnera uvnitř určité své skupiny.“¹¹ Příkladem můžou být indonéští Ibanové, u kterých je pravidlo takové, aby si jedinec vybral partnera mezi svými druhými, třetími, čtvrtými a pátými bratřenci a sestřenicemi. První bratřenci a sestřenice jsou příliš blízcí, a ti, z vyššího než pátého stupně, jsou příliš vzdálení a proto jsou jako manželské partnery zakázáni. Velice častou formou je lokální endogamie, kdy si lidé záměrně vybírají partnery ze svého okolí. Hlavním důvodem je snaha neztratit kontakt s důležitými příbuznými. Typickým příkladem mohou být amazonští Janomanové, kteří mají své vesnice rozděleny na tzv. moiety. Pravidlo je takové, že si jednotlivec musí vybrat manželského partnera v opačné moietě, než do které sám patří. Velice rigidní formou endogamie je kastovní, která všeobecně posilovala kastovní systém a udržovala jasně vymezené hranice mezi jednotlivými skupinami. Příkladem jsou Najarové z jihoindického státu Kerala, kteří byli tradičně političtí vůdcové, válečníci a vlastníci půdy, což byla vysoce postavená kasta. Pro ženy zde byly zakazovány vztahy i pohlavní styky s muži z nižších kast a pokud žena měla pohlavní styk a otěhotněla s příslušníkem nižší kasty, nebo s někým zcela mimo kastovní systém, hrozila ženě i smrt. Dalším případem může být například rasová či náboženská endogamie.¹²

Opačným pravidlem je exogamie, která požaduje, aby si jedinec vybral manželského partnera mimo skupinu, ve které je sám členem. Hranice, v rámci kterých by mělo dojít k volbě manželského partnera, jsou kulturně velmi variabilní. To, co je pro lidi jedné kultury naprosto nepředstavitelné a neakceptovatelné, je naopak pro lidi z jiné kultury zcela přípustné. Exogamně-endogamní pravidla spolu s incestním tabu určují, kde tyto hranice jsou a definují minimálně exogamní a minimálně endogamní skupiny.

---

11 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 211.

12 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 212–218.

Systemy výměn manželských partnerů, jsou vzorce „založené na dlouhodobě se opakujících pravidlech výběru manželského partnera, které se v průběhu generací ustavily v systém výměny.“¹³ Tyto vzorce manželských výměn slouží především k utváření a udržování důležitých aliancí mezi různými skupinami.

Edward Tylor přišel s myšlenkou, že „v boji o přežití uspějí ty společnosti, které se budou řídit pravidlem exogamie a nebudou endogamní.“¹⁴ Skupiny, které si vybírají manželské partnery exogamně tak vytváří širší společenství s jinými skupinami a proto jsou tak se svými spojenci silnější a při konfliktu vytlačí skupiny endogamní, které jsou bez výhod, izolované od širšího společenství a aliančních vazeb.

1.5 Incest

Slovo incest má původ v latinském *castus*, které označuje čistý či cudný a také v latinském *incestus* znamenající nečistý, necudný, smilný. Sloveso *incestare* znamená poskvřnit, znečistit a zhanobit. Z tohoto latinského významu můžeme usoudit, že jedná o porušení mravnosti ve smyslu smilstva a necudnosti a vyvolává pocit, že incest je něco špatného až špinavého. Slovo incest je často překládáno jako krvesmilství či pohlavní styk mezi příbuznými ve vzestupné i sestupné linii a mezi sourozenci. Z této definice je patrné, že se týká spíš trestného činu. Z německého výrazu *Blutschande* můžeme odvodit ze slova *Schande* pocit člověka postiženého incestem, což je hanba. S tímto souvisí dále i zneuctění, poskvřnění, znesvěcení něčeho posvátného, také ale i stud, který může souviset se zahalováním a přikrýváním. Se zkušeností incestu bývají spojeny hanba a potupa, vina a izolace a především mlčení a skrývání. Toto však vypovídá pouze o emočním prožitku jedince. V průběhu francouzské revoluce se začaly objevovat formulace definující skutkovou podstatu incestu jako „omezení a zneužití osoby“. V bavorském trestním zákoníku z roku 1813 stálo, že rodiče a ostatní pokrevní příbuzní, kteří se svými dětmi vykonají

---

13 Tamtéž, s. 221.

14 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 222.

soulož nebo je jiným způsobem zneužijí k rozkoši, jsou nezpůsobilí pro veřejné pocty a úřady a ztrácí veškerá rodičovská práva. Objevují se zde pohružky trestem nejenom rodičům, ale i nevlastním rodičům, pěstounům, poručníkům, učitelům a vychovatelům.¹⁵

Je důležité zmínit, že tematika incestu má i politickou sféru, jedná se totiž také o odhalení společenských struktur, které tyto sexuální praktiky umožňují a upevňují.

1.6 Incestní tabu

Tento pojem můžeme definovat jako zákaz pohlavního styku s blízkými příbuznými, ale jelikož pohlavní styk je také součástí manželství, týká se proto tento zákaz i omezení výběru manželských partnerů.¹⁶

Strach z incestu se vyznačuje tím, že vyvolává u lidí velký odpor a zároveň se setkáváme s tvrzením, že je tento strach vrozený. Je nám všem známo už od raného věku, že sexuální vztahy s blízkými příbuznými jsou naprosto nepřipustné, mnohým z nás však nikdo nevysvětlil, proč tomu tak je. Někteří teoretikové dospěli k názoru, že je to genetická a vrozená záležitost, která má zabránit škodlivému křížení. Je velmi rozšířený názor, především u Evropanů a Američanů, že svazek se sourozencem, bratrancem či sestřenicí skoro až automaticky vyústí v narození narušených (mentálně, fyzicky či morálně) potomků.¹⁷

Incestní tabu je obecně univerzální, ale jak jsme již uvedli, předmětem zákazu jsou pouze určití příbuzní, proto zde končí jeho univerzalita. Kdo jsou tito příbuzní, je kulturně podmíněno, proto je vždy nutné blíže specifikovat, koho se zákaz týká. Nejčastěji se týká pohlavního styku mezi rodiči a jejich dětmi a mezi sourozenci. Stupnice zákazu by vypadala následovně: nejvíce zakazovaný je styk mezi matkou a synem, dále mezi otcem a dcerou, mezi sourozenci, poté mezi dětmi

---

15 WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Praha: 2005, s. 14–15.

16 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 204.

17 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 77.

společného otce a rozdílných matek, a nakonec mezi dětmi společné matky a rozdílných otců. Existuje zde ale mnoho výjimek; příkladem nám může být incest z panovnických rodin známých z ptolemaiovského Egypta, Incké říše a nativní Havaje. V těchto panovnických rodech byla manželství uzavírána mezi sourozenci. Například Kleopatra byla potomkem sedmi generací sourozenců a také byla manželkou svého bratra. V případě Havaje byli tehdejší lidé přesvědčeni o existenci silné energie sociálního statusu, takzvané *many*. Tuto magickou sílu měli členové královské rodiny a pokud by u nich došlo k fyzickému kontaktu s neurozenými lidmi, mohla by tato síla způsobit smrt. Výjimky sexuálního tabu tedy představují jakési udržení a vyjádření sociální nerovnosti, či přispívají k symbolickému zdůraznění sociálních odlišností.¹⁸

Velice také záleží na jednotlivých kulturách a jejich klasifikaci blízkých příbuzných, jelikož některé je výrazně rozšířily a proto incestní tabu zahrnuje širší okruh lidí, na které se vztahuje. Pro příklad uvedeme vietnamské Mongy, kteří museli, jako trest za překročení zákazu veřejně pojídat psy a prasečí exkrementy i přesto, že jejich příbuzenský vztah byl vzdálen patnáct generací od společného předka.¹⁹

---

18 SKUPNIK, Jaroslav. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie*. Brno: 2002, s. 29.

19 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 205–206.

2 Teorie univerzality incestního tabu

Původ incestního tabu je jednou z nejčastěji diskutovaných a sporných otázek antropologů. Existuje velké množství teorií, které se snaží vysvětlit univerzalitu incestního tabu, a proto se touto problematikou a jeho interpretací zabývalo nepřehledné množství světoznámých antropologů a dalších badatelů. Velice častým vysvětlením je, že se exogamie vyskytuje zároveň se zákazem incestu a že je pouhým rozšířením tohoto tabu.²⁰ Za základní teorie, které interpretují incestní tabu a kterým se budeme věnovat, se považuje biologická, psychologická a antropologická.

2.1 Biologická teorie

Tato teorie vysvětluje zákaz incestu jako snahu zabránit genetickým poškozením, která se vyvinula v průběhu evoluce lidského druhu, jelikož poskytovala výhodu eliminace negativních genetických následků v dalších generacích.²¹ Jak již bylo zmíněno, strach z incestu se vyznačuje především odporem, který u lidí vyvolává, ale na druhé straně je považován za vrozený. Mnoho teoretiků tak zastává názor, že příčinou tohoto spontánního strachu z krvesmilství je geneticky vrozená dispozice, jejímž cílem je zabránění vzájemnému škodlivému křížení.

Murphy tuto teorii však vyvrací na základě tvrzení, že incest je mnohem běžnější než se domníváme, jelikož je nám známo, že mladé dívky a chlapci jsou často předmětem sexuálního zájmu ze strany otců, strýců či bratrů.²²

Stejně tak Skupnik uvádí, že navzdory incestní tabuizaci se objevují zprávy různých nevládních organizací, zabývajících se tímto tématem v souvislosti s

---

20 MALINOWSKI, Bronisław, Petr SKALNÍK a František VRHEL. *Sex a represe v divošské společnosti*. Praha: 2007, s. 193.

21 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 207.

22 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 78.

ochranou dětí, o velkém množství incestních obvinění rodičů ze strany jejich dětí. Spíš než o vrozený odpor se naopak jedná o přitažlivost.²³

Problémy se zákazem incestu jsou mnohem rozsáhlejší. Pravidla vzájemného množení mezi členy rodiny by způsobovala nevyrovnanost v poměru ženských a mužských potomků a tím i nespravedlivé přidělení sexuálních partnerů. Tato skutečnost by byla ještě zhoršena, jelikož děti v jedné rodině nedospívají stejně, a proto může být jeden potomek zralý na vstup do manželství a druhý ještě nedosáhl plnoletosti. Také systematického množení v rámci jedné rodiny by bylo velice těžké dosahovat po delší dobu. Škodlivé následky na potomstvu by se projeví až po množení mezi příbuznými po mnoho generací. Pokud bereme v potaz tyto skutečnosti, je možnost skutečného genetického poškození poměrně nepravděpodobná. Vysvětlení zákazu incestu jakožto snahy o zabránění genetickým poškozením „*neobjasňuje onu dalekosáhlou, kategorickou a vysoce emocionální podstatu tohoto zákazu.*“²⁴

Biologická teorie se potýká i s dalším problémem. Tento zákaz se liší svým rozsahem v různých společnostech a někdy je různě aplikován i v rámci jedné společnosti. Například židé mohou uzavřít sňatek s bratrancem či sestřenicí na obou stranách rodiny, avšak katolíci musí požádat o svolení, pokud si chtějí vzít bratrance či sestřenicí ze třetího kolena. Každý stát v USA definuje a zakazuje incest, ale jsou patrné rozdíly v tom, co za něj považuje. Existují ale i společnosti, které dávají přednost svazkům mezi určitými příbuznými, jako například muže s dcerou jeho sestry nebo ženy se synem sestry jejího otce. Ve vládnoucích královských rodech v Egyptě, u Inků v Peru, a na Havaji nám nebylo známo, že by z těchto svazků někdy vzešli poškození potomci.²⁵

Pokud se zaměříme na výskyt incestu v přírodě, mláďata opouští své rodiče, jakmile dosáhnou dospělosti a k páření tak dochází nahodile. Samec tak narazí na

---

23 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 208.

24 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, 78.

25 Tamtéž, s. 77–78.

jakoukoli samici, která je v období říje. K incestu dochází tedy nahodile, ale pouze ojediněle. U zvířat tudíž incest nepředstavuje biologickou ani morální újmu, proto zde neexistují ani žádné bariéry vůči incestnímu zákazu. U člověka ale nacházíme ty nejpřísnější zákazy a překážky.²⁶ Z tohoto důvodu musíme hledat příčinu incestního tabu spíše v psychologických a kulturních důvodech.

2.2 Psychologická teorie

Vysvětlení psychologických důvodů zákazu incestu se opírá o bezprostřední faktory, jakými mohou být například fyzická blízkost, dlouhodobý intenzivní kontakt s určitými osobami a asociace z dětství. Psychologická vysvětlení především vychází ze dvou nejznámějších teorií S. Freuda a E. Westermarcka.

Westermarckova teorie, která je na pomezí biologického a psychologického vysvětlení, je založena na tom, že osoby, které vyrůstají spolu ve fyzické blízkosti a jsou v kontaktu již od raného dětství, jak je tomu u rodičů s dětmi i mezi sourozenci, tak tyto lidé si vyvinou odpor k vzájemnému sexuálnímu styku. Tato hypotéza je označovaná jako Westermarckův efekt.²⁷

Psychologická verze je také označovaná jako teorie asociací z dětství. Využila materiálů o manželstvích z Číny a Tchaj-wanu a studií o snubním chování dětí vyrůstajících v izraelských kibucech. Teorie rozpracovává Westermarckovu teorii a závěrem tvrdí, že původ incestního tabu se nachází v lidské averzi ke změně sociálních rolí, do kterých jsou lidé socializováni. Tyto studie porovnávaly sjednáváná manželství, kde byla žena ještě jako malé dítě adoptována rodinou svého budoucího muže, který byl v té době ještě také dítětem. Po dosažení dospělosti byla tato manželství uzavřena, ale měla menší porodnost dětí a vyšší rozvodovost, než tomu bylo u manželství, do nichž vstoupili lidé, kteří spolu nevyrostali. U izraelských

---

26 MALINOWSKI, Bronisław, Petr SKALNÍK a František VRHEL. Sex a represe v divošské společnosti. Praha: 2007, s. 193.

27 *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. Brno: 2014, s. 29.

kibuců se ukázalo, že děti vyrůstající spolu mají v dospělosti tendenci nenavazovat vzájemné sexuální vztahy a výrazně častěji si sexuální partnery hledají jinde.²⁸

Teorie S. Freuda je zcela opačného charakteru. Freud se domníval, že univerzálnost a tvrdost tohoto zákazu reflektují sílu jeho přitažlivosti. Ve své knize *Totem a tabu* vysvětloval původ zákazu incestu jako tabuizaci touhy po sexuálním styku s příbuznými. Lidé tedy nemají nechuť k incestu, jak tvrdí Westermarck, ale jsou naopak incestem přitahováni. Jeho teorii podporuje vyšší výskyt incestních vztahů v jejich různých podobách, než bychom předpokládali, ale i doklady z psychoanalýzy snů. Tyto sny mají často obsah s incestní sexuální fantazií. Proti této teorii se však namítá, že je příliš spekulativní a silně ovlivněná dobovými představami o mužské a ženské sexualitě.²⁹

2.3 Antropologická teorie

Antropologická teorie může být současně označovaná i jako sociologická, neboť strukturálně ovlivňuje chování celé populace. Tato sociologická primární příčina je popisována jako společnosti přirozený smysl pro ochranu integrity tím, že odmítá a trestá menšinové chování, což je incestní chování, pokud jeho funkce není dostatečně odůvodněna.³⁰

Hlavním představitelem antropologické a strukturální teorie příčiny incestního tabu je zejména C. Lévi-Strauss, který se proslavil svou teorií aliancí. Vychází z toho, že vzájemná výměna je základním prostředkem na vyrovnávání rozporů způsobených protiklady, které se vyskytují ve společnosti. Výměnu žen považuje za absolutní dar a naprostou náklonnost mezi společnostmi; pomáhá utvářet dobré vztahy a zlepšuje komunikační strukturu mezi lidmi.³¹

---

28 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 207.

29 Tamtéž, s. 208.

30 *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. Brno: 2014, s. 28.

31 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 80.

Závěrem této úvahy je, že zavedení incestního tabu a s tím i nutnost hledat si sexuální partnery mimo vlastní příbuzenskou linii, vede k otevírání jednotlivých skupin a tím i vytváření širších aliancí. Tabu incestu tak vytvářelo a umožňovalo kooperaci a základní komunikační strukturu mezi lidmi. Vedlo tedy k posílení sociálních vazeb v dané skupině a vytváření její odolnosti.

Jako dalšího představitele antropologické perspektivy můžeme uvést B. Malinowského, který se domníval, že incestní tabu má význam pro zajištění stability a integrity rodiny. Jde tedy především o zamezení sexuálního pokušení mezi jednotlivými členy rodiny. Bez tohoto zákazu by hrozilo rozpadnutí rodiny, proto je potřeba sexuální vztahy v rodině zakázat a sexuální partnery je nutné si hledat mimo rodinu.³²

Všem těmto zmíněným autorům a jejich interpretacím se budeme věnovat podrobněji v následující kapitole.

---

32 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 209.

3 Teorie badatelů interpretujících incestní tabu

V této kapitole se budeme věnovat teoriím o původu incestního tabu z pohledu jednotlivých badatelů a popíšeme podrobněji jejich názor na danou problematiku. Teorií interpretujících incestní tabu je velké množství a nemůžeme se zabývat všemi, proto si zde rozebereme pouze některé z těch nejdůležitějších a z mého hlediska i nejznámějších autorů. V předchozí kapitole jsme si nastínili rozdělení těchto teorií, avšak následující autoři nejsou rozděleni z hlediska biologického, psychologického a antropologického, jelikož jejich teorie mohou stát na pomezí těchto rozdělení.

3.1 Teorie Edwarda Westermarcka

Jak jsme již uvedli, vysvětlení příčiny a původu incestního tabu zapříčinilo obsáhlé diskuze a spory v antropologii. Jedním z prvních teoretiků, kteří se tomuto tématu věnovali, byl finský antropolog a filozof Edward Westermarck. Věnoval se zejména problematice exogamie, incestu, tabu a příbuzenství a ve své práci z roku 1891 *The History of Human Marriage* obhajuje své vysvětlení a zakládá svou teorii na biologických a evolucionistických základech.

Podle Westermarcka vzniklo pravidlo exogamie a zákazu incestu prostřednictvím přirozeného výběru. Vychází zde ze svých výzkumů, kdy lidé, kteří navazovali sexuální vztahy se svými geneticky blízkými příbuznými, byli pak méně úspěšní v reprodukci potomků na rozdíl od lidí, kteří praktikovali exogamii.³³ Také tvrdí, že v mnoha případech, kdy děti vyrůstaly ve vzájemné blízkosti, tak se v dospělosti nestaly sexuálními partnery i přes to, že se nejednalo o pokrevní příbuzné. Z toho pak vyplývá jeho názor, že existuje vrozená averze k pohlavnímu styku mezi osobami žijícími velmi těsně pohromadě od raného mládí a že jelikož jsou tyto osoby ve většině případů příbuzné, tento pocit se projevuje hlavně jako hrůza ze styku mezi blízkými příbuznými. Dnes je všeobecně tento jev znám jako Westermarckův efekt.

---

33 MALINA, J., et al. *Antropologický slovník* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Podle Westermarcka je nemožné jinak vysvětlit pocit, díky němuž vztahy mezi rodiči a dětmi, bratry a sestrami je zbavený všeho sexuálního vzrušení. Hlavním důkazem je pro něj množství etnografických skutečností, které dokazují, že v první řadě to není míra příbuznosti, ale úzké soužití. Zmiňuje například bogotský kmen, kde muži a ženy z jednoho města nenavazovali sňatky, protože se považovali za bratry a sestry, a překážka příbuzenství jim byla svatá. Naopak pokud se sestra narodila v jiném městě než její bratr, k jejich sňatku došlo. Dále si kladl otázku, jak vysvětlit skutečnost, že kromě exogamních kmenů existují i endogamní, u nichž se konají sňatky i mezi blízkými příbuznými. Zabýval se psychologickým principem, který je základem endogamního manželství. Endogamie se však podle něj neobjevuje, s výjimkou případů extrémní izolace, mezi lidmi žijícími ve velmi malých komunitách s úzkými vazbami mezi jejich členy.³⁴

3.2 Teorie Sigmunda Freuda

Sigmund Freud se věnoval problematice incestního tabu velmi podrobně a rozepsal své teorie s tím spojené ve své knize Totem a tabu v roce 1912, kde se pomocí psychoanalýzy snažil objasnit problémy psychologie národů. Pro pochopení celé jeho teorie je klíčový pojem „totem“, který označuje zpravidla zvíře, rostlinu či přírodní sílu, představující praotce celého rodu, jeho ochranného ducha a pomocníka. Příslušníci daného totemu podléhají posvátnému, samočinně trestajícímu závazku, že totem nezničí, a že se zřeknou požitku z něj. Totemické pouto je velmi silné, je dědičné a mnohem silnější než pouto pokrevní či rodinné. Freud konstatuje, že všude, kde vládne totem, platí i zákon exogamie. „*Všechno, co se odvozuje z téhož totemu, je pokrevně příbuzné a je jedinou rodinou, v níž se pokládají i nejvzdálenější příbuzenské stupně za absolutní překážku sexuálního spojení.*“ Jako příklad Freud

---

34 WESTERMARCK, Edward. *The History of Human Marriage* [online]. New York, 1901 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: http://www.gutenberg.org/files/59386/59386-h/59386-h.htm#Footnote_1415_1415

uvádí australské kmeny, ve kterých lidé sdílí určitý totem a platí v nich zákon, že členové stejného totému spolu nesmí mít pohlavní styk ani uzavírat manželství.³⁵

Freud rozebral také teorii o bázni před incestem z historického hlediska navázáním na Darwina a jeho hypotézy o pradávnmém stavu lidské společnosti. Tvrdil, že lidé žili původně v malých tlupách, v nichž byl absolutním panovníkem patriarchální a nejsilnější muž, popisován jako násilnický a žárlivý otec. Ten měl sexuální právo na všechny ženy v dané tlupě, manželky a své dcery. Tyto okolnosti musely vést mladé a nedominantní muže k exogamii a postupem času mohlo vyplynout pravidlo, jímž byl zakázán sexuální styk uvnitř jedné tlupy a později uvnitř totému. Nastalo tomu podle Freuda tak, že se tito mladí muži (bratři) spojili svou nenávistí k otci, který jim stál v cestě v touze po moci a sexuálních požadcích a společně ho zabili a jeho maso snědli, čímž získali část jeho moci. Každý z nich ale toužil po absolutní moci a po všech ženách tlupy. Žádný z nich však nebyl natolik silný, aby převzal úlohu otce. Později na ně začaly doléhat protichůdné city vůči otci a začali si vyčítat své činy a tak udělali ze svého otce totemický symbol, od kterého odvozovali svůj původ a zakázali jeho konzumaci. Pokud chtěli žít společně, museli zakázat incest a zřeknout se tak žen, po kterých toužili.³⁶

Freud považoval tuto epizodu za předěl ve vývoji lidstva, jelikož z ní vychází naše schopnost odříkání, pocitu viny a samotná instituce kultury. Vymezení a zákaz incestu byl podle něj jedním ze zcela nezbytných kroků k vytvoření lidskosti. Tímto prvním zákonem lidstva jsme se vyrovnali jak se svou otcovraždou a kanibalismem, ale i touhou po pohlavním styku s blízkými příbuznými.³⁷ Pro jeho teorii totemismu je důležitý pojem oidipovský komplex, který označuje chlapcovu vrozenou nenávist k otci pocházející ze soupeření o matku, ve kterém Freud vidí jádro všech neuróz.³⁸

---

35 FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Praha: 1997, s. 14–16.

36 Tamtéž, s. 126–127.

37 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 79.

38 FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Praha: 1997, s. 117.

Hlavní úlohu v našem nevědomí pak představuje incestní fixace libida. Jako příklad Freud zmiňuje přísná pravidla u původních australských kmenů, která omezují styky mezi příbuznými. Freud tyto zákazy vysvětluje jako ochranu před možným incestem, ze kterého mají členové kmenu strach. Vztah k rodičům, který je ovládán incestními tužbami, je považován za vnitřní komplex neurózy. Hlubokým odporem vůči dávným incestním přáním došlo u lidí k vytěsnění vrozené incestní touhy. Tato touha ale stále vyvolává pocit ohrožení, a proto jsou proti ní nutná obranná opatření.³⁹

Freud nesouhlasil s Westermarckovým výkladem incestního tabu. Ztotožňoval se s názory Frazera a s jeho kritikou Westermarckova tvrzení. Frazerovi je nepochopitelný fakt, že současné sexuální citění nemá odpor vůči styku s lidmi ze stejné domácnosti, ale strach z incestu, který má být důsledkem tohoto odporu, v poslední době výrazně zesílil. Pokud by tedy byl opravdu odpor vůči lidem ze stejného rodu vrozený, nemusel by existovat takový zákon, který trestá incestní chování. Zákon zakazuje lidem pouze to, co by mohli udělat pod nátlakem pudů. K tomu Freud dodává, že zkušenosti z psychoanalýzy naprosto vylučují předpoklad vrozeného odporu k incestnímu chování. Naopak vůbec první sexuální hnutí u mladého člověka, která jsou vytěsněna, ale způsobují pozdější neurózy, jsou zpravidla incestní povahy.

Také vyvrací názor, že předliterální národy vyzorovaly nebezpečnost pokrevních sňatků, a že proto incest záměrně zakazovaly. Zákaz je starší než chov domácích zvířat, z něhož by člověk mohl dojít ke zjištění, že křížení pokrevně příbuzných zvířat má negativní vliv na plození jejich potomků, což ani nebylo dosud prokázáno.⁴⁰

---

39 Tamtéž, s. 24–25.

40 Tamtéž, s. 113–14.

3.3 Teorie C. G. Junga

Jungova analytická psychologie se nevěnuje samotnému tématu incestu. Jung si i vysloužil výčitku, že se sexuální koncept v jeho teorii natolik vytratil, až nám není jasné, co má slovo sexualita znamenat. S Freudem navázal přátelství a často si psali dopisy. Jung však začal s kritikou Freudovy teorie a z jejich korespondence můžeme vyzorovat důležitou odlišnost výkladu incestu v rámci teorie libida. Jungovo chápání incestu mělo duchovní symbolický charakter a předložil ho v práci *Proměny a symboly libida*. Tato práce značí konflikt mezi ním a Freudem. Zdá se, že incestní téma bylo pro Junga i Freuda komplexem, čili psychickým faktorem, který byl pro ně velmi citově zdůrazněn. Původem komplexu bývá většinou trauma a často si těchto komplexů nejsou dotyční lidé vědomi. Wirtzová uvádí svou úvahu o Jungově komplexovém pojetí incestu. Jung zdůrazňuje, že incest pro něj znamená osobní komplikaci jen ve vzácných případech. Jung se zabýval pouze archetypovým pozadím fenoménu incestu. Teorii stavěl na kolektivní psychopatologické stránce lidstva.⁴¹

Incest pro něj nestál za zvláštní vysvětlení, vnímal ho jako nesmyslnost lidské existence. Kritizoval Freudovu „*špinavou adolescentní fantazii, která všechno a každého strhne do infantilně perverzního bahna obscénní psychologie*.“⁴² Odmítal Freudovu teorii o původu neurózy v dětském sexuálním traumatu. Wirtzová se zabývala korespondencí mezi Freudem a Jungem a dospěla k přesvědčení, že Jung takto silně potlačoval fakt, že byl v dětství obětí sexuálního zneužití.

Jung odmítal Freudův postoj k incestu jako příliš regresivní. Podle jeho názoru je incestní chování jakási touha člověka být opět celý a vrátit se do původního stavu sjednocení. Incestní fixace tak pro něj znamená „*infantilní uvíznutí v hluboce zakořeněné lidské touze zůstat dítětem*.“⁴³ Avšak naplnění této regresní touhy by znamenalo konec pro lidskou individualitu.

---

41 WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Praha: 2005, s. 28–29.

42 Tamtéž, s. 29.

43 Tamtéž, s. 33.

Z tohoto důvodu je incest zločinem a funkcí incestního tabu je zabránit této regresi. Tento incestní pud pak bez tělesného uskutečnění zduchovní a lidský instinkt si tak bude vytvářet archetypové obrazy vyjadřující sjednocení protikladů. Sexuální sjednocení vnímá jako posvátný akt. Tragika reálného incestu spočívá v tom, že to, po čem člověk v jeho nitru touží, nelze nalézt na fyzické úrovni.

3.4 Teorie B. Malinowského

Zakladatel sociální antropologie Bronislaw Malinowski staví svou teorii na základě dvou jevů vznikajících v kultuře. Incestní pokušení jsou podle něj vyvolány „*mechanismy utvářejícími lidskou rodinu. Incestní sklony dále vedle sexuálních pokušení lidské rodině přinášejí i určitá nebezpečí.*“⁴⁴ V souvislosti s prvním jevem souhlasí s Freudovým předpokladem o pokušení k incestu v kultuře. Naopak nesouhlasí s Westermarckovým pojetím vrozeného odporu mezi členy jedné domácnosti.

Jeho teorie spočívá v psychoanalytické myšlence, že všechny zkušenosti pozdějšího života vyvolávají obdobné vzpomínky z dětství. S příchodem sexuality se musí v jedinci nutně probouzet i vzpomínky na podobné zkušenosti z dětství. Například u milenců musí mít tělesný kontakt, blízkost, obětí ale i stejné pocity velmi retrospektivní účinek na vztah mezi matkou a dítětem. Erotický život tak vyvolává vzpomínky na ranou citovou vazbu k matce, ve které byla u chlapce potlačena ve formě úcty, podřízenosti a odporem k veškeré smyslnosti spojené s matkou. Jakmile se tyto potlačené vzpomínky začnou mísit s novými zkušenostmi, vzniká podvědomé pokušení k incestu.⁴⁵

Druhý jev je v souvislosti s nesouhlasem Malinowského s Freudovým názorem, že vazba dítěte na matku je ve své podstatě sexuální, což je hlavní teze, kterou Freud obhajoval. Jednalo se o tvrzení, že vazba mezi malým dítětem a matkou je sexuální povahy, jednalo se například o kojení, z čehož by plynulo, že první

---

44 MALINOWSKI, Bronislaw, Petr SKALNÍK a František VRHEL. *Sex a represe v divošské společnosti*. Praha: 2007, s. 143.

45 Tamtéž, s. 196–197.

sexuální vazba samce na matku je vazbou krvesmilnou. Tento vztah je ale jiné povahy než sexuální. Instinkt Malinowski definuje jako vrozený mechanismus, kterým jedinec reaguje na určitou situaci tak, aby uspokojil danou organickou potřebu. Z toho vyplývá, že vztah kojence k matce je založen primárně na jeho žádosti po výživě. Přichylnost dítěte k matčinu tělu je zase formou uspokojení potřeby tepla a bezpečí. Pokud se jedná o sexuální vztah, je zde cílem tělesného kontaktu svazek, který vede k pohlavnímu spojení a vzniku potomků. Nemůžeme tedy tvrdit, že incestní pokušení vyvstává ze sexuálního vztahu mezi dítětem a matkou.⁴⁶

Pokuseň incestu považuje Malinowski pro člověka za nebezpečné. Zmíněný citový vztah a postoj hluboké náklonnosti mezi matkou a dítětem se musí během dětství změnit. Vztah k matce v dětství se totiž liší od vztahu k ní v dospělosti. Úlohou matky je později být zdrojem kulturního vlivu a autority, zatímco syn reaguje ve formě úcty a pokory. Také musí být postupně přerušeny vzájemné tělesné dotyky. Rodina je ve své podstatě nástrojem kultury a rodiče vedou své děti ke kulturní dospělosti. V této situaci by sklon k incestu tvořil destruktivní prvek, který by narušil důležitý a dlouze vybudovaný vztah. „*Každé smyslné pokušení by narušilo nejen vztah syna a matky, ale nepřímě také syna a otce.*“⁴⁷ Rodina by nemohla existovat v žádném typu civilizace, která by připouštěla incestní chování. Docházelo by k rozpadu rodin, promíchání generací, narušení citových vztahů, společenskému chaosu a tím pádem i ke znemožnění pokračování kulturní tradice. Vyloučení incestu tak Malinowski považuje za jedinou cestu „*ke konzistentní společenské organizaci a kultuře.*“⁴⁸

Malinowski také odmítl univerzální platnost oidipovského komplexu, jak ho popsal Freud v díle Totem a tabu. V jeho knize Sex a represe v divošské společnosti vede polemiku s Freudovým tvrzením, že oidipovský komplex je prvotní příčina a zdroj kultury, který má původ v prvotním zločinu (otcovraždě), a že přetrvává v kolektivní paměti jako soubor zděděných sklonů. Snažil se poukázat na řadu rozporů

---

46 Tamtéž, s. 194–195.

47 Tamtéž, s. 198.

48 Tamtéž, s. 198.

a nejasností v psychoanalytickém přístupu k tomuto problému. Na základě svých výzkumů na Trobriandských ostrovech Malinowski tvrdí, že oidipovský komplex je pouze vedlejší produkt vzniku kultury. Původ kultury podle něj nelze spatřovat v jednom prvotním zločinu.⁴⁹

3.5 Teorie C. Lévi-Strausse

Claude Lévi-Strauss se zabýval tématikou incestního tabu v souvislosti s kulturou. Považuje ho za první pravidlo, jehož uskutečněním lidstvo vystoupilo z přírody a vstoupilo do kultury. Jeho vysvětlení incestního tabu je protipólem různých minulých i současných biologických a genetických vysvětlení. Ve své významné knize *The elementary structures of kinship* zkoumal systém manželství křížových bratranců a sestřenic. Tyto systémy pro něj představovaly výměnu manželek mezi descendenčními skupinami. Cílem těchto výměn bylo vytvoření a posílení vazeb sociální solidarity. Zákazem incestu byli lidé nuceni vyměňovat vlastní sestry za sestry jiných mužů. Každý muž takto vytvoří svazek opět s jednou ženou, navíc však získá bratra spolu s dalšími příbuznými ze strany ženy, kteří pak tvoří spojence.⁵⁰ Tuto výměnu považoval i za prostředek k vyrovnávání rozporů vzniklých protiklady ve společnosti. Zahrnuje sebeodříkání, vzájemnou pomoc a utváří komunikační strukturu mezi lidmi. Darování ženy je absolutní dar a forma vzájemnosti. Skupiny s takovými výhodnými aliancemi postupně vytlačily ty skupiny, které se incestním tabu neřídily.⁵¹

Lévi-Strauss hovoří o době lidské kultury, kdy se lidský druh zbavil většiny instinktivního chování, ale ještě ho nenahradil kulturními normami, které by toto chování řídily. První lidé tedy neměli ani instinktivní vybavení ani zákony, které by řídily jejich výběr partnera. Žili náhodný a promiskuitní sexuální život, přičemž nebrali ohled na to, zda se jedná o příbuzného či úplného cizince. Někteří muži se

---

49 MALINOWSKI, Bronisław, Petr SKALNÍK a František VRHEL. *Sex a represe v divošské společnosti*. Praha: 2007, s. 140.

50 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 222.

51 Tamtéž, s. 210.

však museli vymanit z tohoto stavu společenské amorfnosti a uzavřeli smlouvu s jinými muži. Každý se pak vzdal nároku na ženu z jeho skupiny, myslíme tím jeho vlastní sestru, kterou pak daroval jinému muži výměnou za jeho sestru. Získal spojení zavázaného mu poutem, jehož síla se odvíjela od hodnoty daru. Tímto způsobem se přírodní párování stalo kulturním výtvozem. Manželský svazek se ženou se změnil na formální dohodu mezi muži. Z předešlé izolace či nepřátelství vznikla mezi muži vzájemná podpora a spolupráce.⁵²

Bilaterální rodina, jak ji chápeme dnes, nebývá často složena pouze z nejbližších příbuzných. Obvykle jsou za blízké příbuzné považováni i další členové descendenční linie a proto jsou i zakazováni jako manželští partneři. Tento zákaz uvnitř linie činí podle Strausse problém, který představuje základní otázku – kde vzít náhradu za dostupné zakázané ženy jako manželky a sexuální partnerky. Většina společenství je malá a není v kontaktu s velkým množstvím lidí a tudíž možných manželských partnerů, jak jsme zvyklí v naší společnosti. Za vhodné partnery Strauss považuje skupinu křížových bratranců a sestřenic, což jsou děti sourozenců opačného pohlaví.⁵³

3.6 Teorie Edwarda O. Wilsona

Teorie tohoto vědce je založena na sociobiologických základech. E. Wilson se ztotožňuje s myšlenkou, že v průběhu evoluce bylo eliminováno chování, které bylo nevýhodné pro potomky, což bylo právě incestní chování. Častá antropologická vysvětlení tabu incestu, jako je posílení integrity rodiny či uzavírání dohod mezi společenstvími výměnou žen, považuje za vedlejší a druhotné faktory. Poukazuje na naléhavější příčinu, na „*těžký fyziologický trest, který vzniká v důsledku nedovoleného množení.*“⁵⁴

---

52 MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: 2004, s. 80.

53 SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: 2010, s. 222.

54 WILSON, Edward O. *O lidské přirozenosti: Máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?*. Praha: 1993, s. 44.

Wilson své poznatky zakládá na studiích lidské genetiky. Ty podle něj dokazují, že v důsledku příbuzenského křížení se rodí tělesně menší děti se sníženou svalovou koordinací. Na základě těchto genetických poznatků nese incest smrtelná rizika a je tedy nevýhodný. Předpokládá se tedy, že tendence v chování směřovaná k zákazu incestu se v lidských populacích rozšířila již dávno. Řádné rozmnožování je natolik výhodné, že se předpokládá, že formovalo kulturní evoluci.

Z tisíců společností, které existovaly, však málokteré mohly mít ponětí o genetice a nemohly si negativní následky incestu zdůvodnit. Vyloučení těchto sexuálních svazků je zapříčiněno blízkou příčinou, čímž má Wilson na mysli psychologickou zábranu. Jako další příčinu Wilson uvádí ztrátu genetické zdatnosti, jelikož děti, které pocházely z incestních svazků, zanechaly méně potomstva. Přirozený výběr tak pravděpodobně fungoval po tisíce generací a proto se lidé intuitivně vyhýbají incestu.

Stejně jako Westermarck souhlasí s teorií vrozené sexuální averze mezi osobami, které společně vyrůstaly. Zmiňuje výzkumy v izraelských kibucech, především výzkum Josepha Shephera. Ukázalo se, že averze mezi členy téže skupiny nezávisí na pokrevním příbuzenství. Z 2769 sňatků nebyl ani jeden uzavřen mezi členy stejné skupiny vrstevníků v kibucu, kteří spolu byli již od narození. Tam, kde se incest v jakékoliv formě přece jen vyskytoval, a často v méně uzavřených společnostech, byl obvykle zdrojem hanby a posměchu. Všeobecně je nejvíce odsuzován styk matky se synem, méně styk bratra se sestrou a nejméně lidé odsuzují styk otce s dcerou.⁵⁵

---

55 WILSON, Edward O. *O lidské přirozenosti: Máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?*. Praha: 1993, s. 43.

4 Incest a incestní tabu v historii kultury

Incestní tabu jsme definovali jako kulturní fenomén. Jak jsme již zmínili v předchozích kapitolách, incest byl v minulosti praktikován v mnoha společnostech. Často se jednalo o královské rody, které se snažily pomocí incestu zachovat královskou krevní linii a udržet svůj majetek a vlastnictví uvnitř rodu. V této kapitole se zaměříme na to, jak byl incest praktikován ve Starověkém Egyptě a v Incké říši.

V některých kulturách také nacházíme mýty a legendy, které se vážou na téma incestu. Mýty jsou významné pro svou kulturu, jejich význam se projevuje i po tisíciletí a zasahují někdy i mimo kulturu, ze které pocházejí. Mohou nám napovědět, jak se začaly formovat způsoby myšlení a života. I dnes nám pomáhají formovat způsob, jakým chápeme svět i sebe samotné. Panovníci v některých kulturách nakloněným mýtům dokládali legitimitu svým údajně božským původem. Mýty tak ukládají pravidla dané společnosti.⁵⁶ Příběhů obsahujících prvky incestu je velké množství, my se zaměříme na některé příběhy z bible a na vybrané mýty pocházející z řecké mytologie.

4.1 Starověký Egypt

Ve starověkém Egyptě byl incest u faraonů běžně praktikován po několik dynastií. Panovníci uzavírali zejména sourozenecké sňatky, čímž se v očích poddaných blížili bohům. Faraon byl považován za božského syna, proto byly sňatky mezi příbuznými nástrojem udržení božského a královského postavení. Podle egyptského práva byl muž vlastníkem rodinného jmění, avšak dědictví připadalo pokrevním příbuzným ženy. Pokud si chtěl faraón zachovat své rodinné jmění a zabránit tomu, aby připadlo do nepravých rukou, musel se oženit svou sestrou.⁵⁷

Sourozenecké sňatky byly uzavírány v době 18. dynastie v letech 1550–1307 př. n. l. a také v řecko-římské době u Ptolemaiovců, následníků Alexandra

---

⁵⁶ BAILEY, Greg. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print, c2006, s. 10.

⁵⁷ Morus a Jiří STACH. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 18.

Velikého. Tato forma incestu byla i výsledkem náboženských představ, především inspirovaných spojením božských sourozenců Usíra a Esety.

Panovník Ptolemaios II. (286–246 př. n. l.) se oženil se svou starší sestrou Arsinoé II. a byl nazýván Filadelfos, což znamená v řečtině „sestru milující“.⁵⁸ Tento sňatek vzbudil v Alexandrii velké pohoršení, jelikož Ptolemaios vyhnal svou první manželku, která se rovněž jmenovala Arsinoé, aby se mohl oženit s Arsinoé II. Po její smrti nechal Ptolemaios na její počest postavit svatyni, ve které byla uctívána jako bohyně Filadelfie, což znamená „milující bratra“.⁵⁹

Také panovník Ptolemaios VIII. Euergetés II. (145–116 př. n. l.) byl ženatý se svou sestrou Kleopatrou II. Nebylo to však šťastné manželství a brzy ji vyhnal a oženil se s mladší Kleopatrou III., což byla jeho neteř a dcera Kleopatry II. Brzy poté se však musel dát na útěk kvůli občanskému povstání a na trůn byla opět povolána Kleopatra II.⁶⁰

4.2 Inkové v Peru

Vlastní sestry si brali za ženy také vládcové peruánských Inků. Incká říše se v době svého největšího rozkvětu v 15. a 16. století rozprostírala prakticky po celé západní části Jižní Ameriky. Inkové však pocházeli jen z krajů kolem centrálního města Cuzca a zbytek této říše byl tvořen mnoha dobytými národy a říšemi.⁶¹

V tomto státním útvaru existovaly pravidla a zákazy v oblasti krvesmilství, znásilnění, cizoložství a homosexuality. Trestem za porušení bývala nejčastěji smrt. Incká šlechta však měla ve společnosti mnoho výsad a privilegií na rozdíl od prostého lidu.⁶²

Vládce Inků se jako jediný mohl oženit se svou vlastní sestrou, která byla jeho hlavní manželkou a měla mu porodit potomka. Tato dlouhodobá tradice se

---

58 BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: 1998, s. 54.

59 ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Bohové a králové starého Egypta*. Praha: 2003, s. 54.

60 Tamtéž, s. 147.

61 FARFÁNOVÁ BARRIOSOVÁ, Eva. *Peruánské obrázky*. V Praze: 2005, s. 71.

62 Tamtéž, s. 244.

odkazuje na legendu o prvním vládcí Manco Capacovi, což byl zakladatel dynastie a jeho manželkou byla jeho sestra Mama Ocllo. Pozdější Inkové však nedodržovali toto pravidlo sourozeneckého manželství, ale ženili se s dcerami sousedních králů a náčelníků pro zajištění míru, pomoci a přátelství mezi těmito vládci. V roce 1438 nastoupil na trůn vládce Pachacuti a znovu pravidlo uzákonil, aby předešel krvavým střetům o trůn mezi syny po smrti jejich otce. Inčtí vládci věřili, že jsou božského původu a jejich otec je bůh Slunce. Z tohoto důvodu musela mít i jejich manželka božský původ, což splňovala pouze jejich sestra. Ani tento zákon však nezabránil střetům o trůn.

Pokud se dopustil krvesmilstva obyčejný člověk, následoval krutý trest, jímž byla smrt. Byl vydán příkaz, podle kterého si nikdo nesměl vzít za manželku svou sestru, matku, sestřenici z prvního kolena, tetu, neteř a kmotru svého dítěte, jinak měl být potrestán. Pouze vládci bylo povoleno přijmout za ženu svou pokrevní sestru. Důvod tohoto zákazu byl prostý. Inkové takto chtěli zabránit jakýmkoliv pochybám týkajícím se jejich božského původu.

Lidé věřili, že pokud se dopustí tohoto hříchu, promění se v „karkanchi“ (označení pro živoucí kostry) a budou bloudit navěky nocí. Také věřili, že dopuštěním se krvesmilstva bude trpět i celý národ kvůli přírodním katastrofám, které zničí úrodu. Pokud dlouho nepršelo, nebo plodiny následkem sucha či nemoci uschly, věřilo se, že je to proto, že se někdo dopustil krvesmilstva a bůh je takto trestal. Byly zakázané sňatky i mezi lidmi spojenými těmi nejvzdálenějšími příbuzenskými vazbami.⁶³

4.3 Incest v Bibli

Bible, konkrétněji její starší část Starý zákon, obsahuje mnoho textů týkajících se milostného života. V třetí Mojžíšově knize můžeme nalézt různé příběhy zahrnující incest. Ze Starého zákona je nám i známo, že intimní vztahy mezi blízkými příbuznými byly zavrženy postupným dlouhodobým procesem kulturního třibení. V

---

63 FARFÁNOVÁ BARRIOSOVÁ, Eva. *Sexuální život ve starém Peru*. Praha: 2014, s. 105–106.

nejstarších biblických příbězích je například styk muže s dcerou nebo snachou či otcovou družkou odsuzován, ale styk muže s nevlastní sestrou nebo tetou nebyl zpočátku zakazován.⁶⁴

4.3.1 Lot a jeho dcery

Lot byl synovec praotce Abrahama, který žil v Sodomě se ženou a dvěma dcerami. Jednou za ním přišli dva andělé a vyzvali ho, aby uprchnul z města, jelikož se Bůh rozhodl zničit Sodomu za její hříchy. Lotova žena se po cestě proměnila v solný sloup, jelikož neuposlechla příkázání od andělů, aby se neohlíželi zpět. Lot se s dcerami usadil v jeskyni, kde došlo k jednomu z neslavnějších incestů v bibli. „*Tu řekla prvorozená té mladší: Náš otec je stařec a není muže v zemi, aby k nám podle obyčejě celé země vešel. Pojď, dáme otci napít vína a budeme s ním ležet. Tak dáme život potomstvu ze svého otce.*“⁶⁵ Daly mu tedy pít víno a poté prvorozená ležela s otcem, otec však nic nevěděl. Další noc ležela s otcem mladší dcera. Takto obě Lotovy dcery otěhotněly se svým otcem. Prvorozená porodila a pojmenovala syna Moáb, který se stal praotcem Moábitů. Mladší dcera také porodila syna pojmenovaného Ben-amí, který se stal praotcem Amónovců.

Tento příběh nám ukazuje, že už v této době praotců byl pohlavní styk otce a dcery odsuzován. Dcery uskutečňují svůj úmysl tak, že musí otce opít, jelikož střízlivý by s nimi nespál. Chování Lotových dcer není ale v tomto příběhu odsouzeno. Z příběhu je zjevné, že chování dívek bylo vedeno přáním mít dítě, které nešlo zplodit jiným způsobem, jelikož žily v izolaci od společnosti.⁶⁶

4.3.2 Rúben a otcova družka

Rúben byl prvorozený syn praotce Jákoba a dal své jméno jednomu z dvanácti kmenů Izraele. Je velice přísně kárán za dopuštění se incestu s otcovou družkou. Samotný incest je popsán takto: „*Potom táhl Izrael dál a postavil svůj stan opodál*

---

64 SCHWARTZ, Marco. *Láska v Bibli*. Praha: 2002, s. 179–180.

65 Gn 19, 31–32. Biblenet.cz [online]. [cit. 2021-4-22]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/19>

66 SCHWARTZ, Marco a Jan SCHEJBAL. *Láska v bibli*. Praha: 2002, s. 182.

*Migdal-ederu. Když Izrael přebýval v oné zemi, šel Rúben a ležel s ženinou svého otce Bilhou. Izrael se o tom doslechl.*⁶⁷ Když Jákob před svou smrtí udílí synům požehnání, oboří se na Rúbena se slovy: „*Rúbene, tys můj prvorozený, síla má a prvotina mého mužství; povzneseností a mocí překypuješ. Přetekls jak vody; nebudeš však první, protože jsi vstoupil na otcovo lože. Tehdy znesvětils je. Na mé lůžko vstoupil!*“⁶⁸

Tento příběh symbolizuje povstání rúbenovského kmene, aby se zmocnil vedení ve spolenectví Izraele. Vypravěč tak možná odráží zvyk, při kterém se povstalec po svržení vladaře nejdříve vyspal s jeho konkubínami. Takto dal veřejně najevo svou moc. Je zřejmé, že styk s otcovou družkou byl již od doby praotců považován za hanebný čin, avšak Rúben nebyl odsouzen k trestu smrti, který byl až později zaveden Mojžíšovým zákonem.⁶⁹

4.4 Incest v řecké mytologii

Řecká mytologie a její postavy nám přibližují univerzální témata jako je láska, žárlivost, podvody, utrpení, osud a mnoho dalších. S příběhy o incestu se zde setkáváme velmi často a dozvídáme se, že incestní svazky byly u mýtických postav bohů naprosto běžné. Například nejvyšší bůh Zeus byl bratrem své manželky Héry. Bůh moří Poseidón bez trestu znásilnil svou sestru Deméter. Nicméně u prostých lidí byl incest naopak zavrhován a trestán. Řekové přisuzovali bohům lidské slabosti a mezi ně patřily i ty sexuální. Obrazy života bohů mohou vzbuzovat i dojem, že staří Řekové přenesli svá incestní přání na Olymp, aby tam mohla být beztrestně realizována.⁷⁰

---

67 Gn 35, 21–22. Biblenet.cz [online]. [cit. 2021-4-22]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/35>

68 Gn 49, 3–4. Biblenet.cz [online]. [cit. 2021-4-22]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/49>

69 SCHWARTZ, Marco. *Láska v Bibli*. Praha: 2002, s. 183.

70 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: 2005, s. 96.

4.4.1 Příběh o Oidipovi

Oidipův otec a Thébaský král Laios byl varován, že ho zavraždí jeho syn, který se narodí jeho ženě Iokasté. Po jeho narození král poručil nechat novorozence v horách a nařídil mu probodnout a svázat chodidla. Sudičky však rozhodly, že dítě bude žít. Našel ho pastýř a pojmenoval ho Oidipus (v řečtině znamená „s oteklýma nohama“). Od pastýře se dítě dostalo až ke korintskému králi Polybovi a jeho ženě Meropé, kteří ho adoptovali. Jakmile Oidipus vyrostl a bylo mu sděleno, že není jejich synem, vydal se do věštírny v Delfách. Tam mu bylo sděleno proroctví, že zabije svého otce a ožení se svou matkou. Oidipus se však mylně domníval, že proroctví se týká Polyba a Meropé a rozhodl se za nimi už nevrátit. Cestou do Théb potkal Oidipus neznámého člověka, se kterým se dostal do sporu a zabil ho. Později vyšlo najevo, že zabil svého biologického otce krále Laia. Aniž by si toho byl Oidipus vědom, splnila se první část proroctví. Brzy potkal Sfingu, která zabíjela pocestné, kteří jí nebyli schopni odpovědět správně na hádanku. Oidipus byl jediný, který dokázal odpovědět správně a Sfingu tak porazil. Protože Thébany zbavil Sfingy, byl mu nabídnut trůn a ruka jeho ovdovělé matky Iokasty, kterou samozřejmě nikdy nepoznal. Z jejich svazku se narodili dva synové Eteokles a Polyneikos a dvě dcery Antigona a Ismené. Po letech se Oidipus dozvěděl, že spáchal otcovraždu a incest se svou matkou a oslepil se. Jeho synové ho nechali bez pomoci a byl z města vypuzen do vyhnanství. Iokasté po zjištění, že se provdala za vlastního syna, spáchala sebevraždu.⁷¹

Z chování postav příběhu lze vypožorovat, že Řekové incest odsuzovali a byl pro ně hoden trestu. Oidipus byl prostý smrtelník, proto byl za dopuštění se incestu potrestán. Také nám příběh ukazuje, že osudu nelze uniknout. Oba předpovězené hříchy, otcovražda i incest s matkou, se nevědomky naplnily.

Tento příběh inspiroval Sigmunda Freuda v jeho teorii, že v každém mužském potomku se vyskytují nevědomé incestní pudy k jeho matce a tato láska ho přivádí k

---

71 DAY, Malcolm. *100 postav klasické mytologie: seznamte se s fascinující historií řeckých a římských bohů*. V Praze: 2008, s. 116.

rivalitě a soupeření s otcem. Tuto teorii nazýváme již v předchozích kapitolách zmíněným oidipovským komplexem.

4.4.2 Bajka Myrrha a Kinyras

Stejně jako v Bibli tak i ve starověkých mýtech se dozvídáme o hříšné lásce dcery k otci. Ovidius ve svých *Proměnách* vypráví příběh z řecké mytologie o dívce jménem Myrrha, která je hluboce zamilovaná do svého otce krále Kynirase. Svěří se se svým tajemstvím chůvě. Chůva jí pomůže, aby se jí podařilo otce svést a když je opilý, Myrrha navštíví jeho lože. S otcem sdílí lože po několik nocí a otěhotní, avšak když ji otec spatří na denním světle a rozpozná, že se jedná o jeho dceru, vytasí na ni meč. Myrrha uprchne pryč před hrozící smrtí. Devět měsíců pak Myrrha bloudí lesy na útěku. Bojí se smrti, zároveň však nechce nadále žít. Prosí bohy, aby ji potrestali za její hřích. Bohové ji promění ve strom, v jehož středu roste těhotné lůno, ze kterého se narodí její syn Adónis.⁷²

Je zde opět vyjádřen motiv milostných setkání v noci a opilost otce stejně jako tomu bylo u biblického příběhu Lota a jeho dcer. Tento příběh byl původně interpretován tak, že Myrrha byla za svou krásu prokletá bohyní Afrodítou, aby byla zamilovaná do svého otce.⁷³ City k jejímu otci tak byly formou trestu. Trápila se láskou k otci, jelikož věděla, že je incest nepřipustný. Za svedení otce také následovalo potrestání.

Tato báj byla mnohokrát přepracována i tak, že otec zde nebyl považován za zcela nevinného. V anglické verzi z roku 1613 od autora Henryho Austina je zjevná otcova touha po incestu. Je naznačeno, že si muž neuvědomuje svou vášeň k dceři, ale vyprávění vychází z potlačovaných otcovských přání.⁷⁴

---

72 Ovidius, Ivan BUREŠ a Marie PAŘÍKOVÁ. *Proměny =: Metamorphoses*. Praha: 1998, c1997, s. 229–233.

73 BAILEY, Greg. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: c2006, s. 58.

74 WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Praha: 2005, s. 39.

5 Incestní tabu v současnosti

Jak jsme se v předchozích kapitolách přesvědčili, naše předky vedly k bázni před incestem různé motivace a incest byl výsadou vyšších vrstev jako například ve Starém Egyptě. Přesto však incest byl a stále zůstává zločinem u naprosté většiny národů a jeho tabu přispívá k socializaci sexuálního pudu. Avšak doposud v žádném společenském uspořádání nebylo incestní tabu zcela respektováno. V současné době se setkáváme s tématem incestního tabu v podobě sexuálního zneužívání dětí, kterému se v posledních letech začíná věnovat stále větší pozornost. V souvislosti s rozvojem moderního feministického a emancipačního hnutí žen se začalo veřejně mluvit o existenci a rozsahu sexuálního zneužívání a incestu ve společnosti. K otevření tohoto problému přispěly především i knižně publikované výpovědi žen, které byly oběťmi incestu.⁷⁵

V současné době je převážně incest považován za naprosto společensky nepřijatelný, což ale nevedlo k vymizení tohoto chování, ale spíše ke snaze takové chování utajit. Jedná se o trestný čin, který vyvolává hluboké pocity viny a studu, a to i u osob na nízké charakterové a citové úrovni.⁷⁶

Hlavním problémem jsou psychologické následky obětí incestního zneužívání. Incest vede vždy k závažnému narušení vztahů mezi členy rodiny a vytváří patologické způsoby komunikace, přičemž dítě, které je obětí incestu, je obvykle v situaci bez pozitivního řešení. Pro mnohé děti z incestních rodin je pak sexuální kontakt jediným způsobem, jak si získat lásku, náklonnost a pozornost rodičů. Takovou rodinu pak může držet pohromadě samotná oběť, která přebírá zodpovědnost za to, aby rodina fungovala, a považuje i za přirozené plnit sexuální potřeby člena rodiny.⁷⁷

---

75 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: 2005, s. 16.

76 NOVÁK, Tomáš a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Vztah otce a dcery*. Praha: 2009, s. 79.

77 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: 2005, s. 28.

5.1 Incest z právního hlediska

Od dob, kdy byl incest v raných vyspělých kulturách povolen, prošla sexualita a sexuální morálka dlouhým vývojem. Incest je v současnosti zakázán téměř ve všech zemích a téměř všude je stíhán vysokými tresty.⁷⁸

Slovo incest se v právním řádu České republiky nevyskytuje, namísto něj je použit pojem soulož mezi příbuznými. Samotný zákon § 188 - Soulož mezi příbuznými nalezneme v Trestním zákoníku, v hlavě 3, vztahující se k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Zákon zní takto: „*Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta*“.⁷⁹ Zákon nedovoluje pohlavní styky mezi nejbližšími příbuznými. Tato zásada je založena na zkušenosti, že potomstvo z blízkého příbuzenství může být ohroženo degenerací. Trestným činem je pouze vykonání soulože mezi příbuznými, jiné sexuální aktivity jako jsou styky orální či anální trestné nejsou.

Pro společnost bylo vždy důležité zachování nenarušeného mravního a sexuálního vývoje dětí a tento zájem je vyjádřen v nejrůznějších formách, primárně v normách trestního práva.⁸⁰ Zákon § 242 ohledně pohlavního zneužívání stanovuje věkovou hranici na osoby mladší 15 let. Pachatel trestného činu pohlavního zneužívání osoby pod touto věkovou hranicí může být odsouzen k odnětí svobody až na 15 let. Tento zákon rozlišuje dva případy a to vykonání soulože nebo jiné pohlavní zneužití. Pod pojmem pohlavní zneužívání chápeme vždy aktivity, které vedou k uspokojení sexuálních potřeb pachatele.⁸¹

Trestného činu na odnětí svobody až na 3 roky se také dopouští ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiná osoba připravuje nebo páchá trestný čin týrání svěřené osoby, znásilnění či sexuálního zneužívání a spáchání nebo dokončení

---

78 VANÍČKOVÁ, Eva, Hana PROVAZNÍKOVÁ a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: 1995, s. 8.

79 ŠÁMAL, Pavel a Česko. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: 2010, s. 1681.

80 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000, s. 23.

81 Tamtéž, s. 21.

takového trestného činu sám nepřekazí. Stejnou trestní sazbu má i trestný čin za neoznámení takového konání státnímu zástupci či policii.⁸²

5.2 Incest jako forma sexuálního zneužívání

„*Sexuální zneužití je zapojení závislého, vývojově nezralého dítěte nebo adolescenta do sexuálních aktivit, které jím nejsou plně pochopeny a přijímány a narušují jeho sociální tabu v rodinných rolích*“.⁸³ Sexuální zneužívání zahrnuje široký rámec aktivit od verbálních sexuálních návrhů a nekontaktního sexuálního chování až k přímému sexuálnímu kontaktu.

Sexuální zneužívání dítěte osobou, která má vůči němu rodičovskou roli, patří mezi nejzávažnější formy sexuálního zneužívání. Narušení incestního zákazu způsobuje rozpad rodinných struktur, v mnoha případech jsou však rodinné struktury narušeny dříve, než k incestnímu chování dojde. Dysfunkční rodinné vztahy jsou pak odrazem patologických vzorců interakce mezi rodiči a dětmi, ale i rodiči navzájem. V důsledku pak nedochází ke vzájemnému emočnímu uspokojování. Tato chronická emoční frustrace členů rodiny může ústít do vzniku násilí, jehož obětí se stávají ti nejslabší členové rodiny.⁸⁴

Podle statistik Dětského krizového centra z roku 2019 vstoupilo do péče s podezřením na sexuální zneužívání celkem 129 dětí, ve 22% případů se jednalo o sexuální zneužívání chlapců, v 79% u dívek. Zneužívající osoby byly velmi často známé nebo příbuzné. Skoro v polovině případů byl za zneužívajícího označen vlastní otec. V početní většině také následovaly případy zneužívajícího nevlastního otce nebo partnera matky. U 31% případů byl počátek sexuálního atakování dítěte věk nižší než 6 let.⁸⁵

---

82 HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: 2008, s. 396

83 Tamtéž, s. 386.

84 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: 2000, s. 85–86.

85 *Výroční zpráva 2019*. Dětské krizové centrum [online]. 2019 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/#top>

Obecně se však předpokládá, že počet nahlášených případů je výrazně menší než jejich reálný výskyt. I přesto, že je intrafamiliární sexuální zneužívání dítěte vysoce zkoumaným problémem, kvůli utajovanému charakteru můžeme jeho skutečný výskyt pouze odhadovat.⁸⁶

Sexuální zneužívání není fenoménem novým, děti byly obětmi sexuálního obtěžování již v minulosti a pohlavní styk je doložen mezi příbuznými, rodiči a dětmi téměř po celou historii. V současné generaci se však zásadně změnila senzitivita pro jeho odhalení a důraz na jeho negativní vliv na vývoj charakteru a emocionální zdraví sexuálně zneužitých dětí.⁸⁷

5.3 Charakteristika incestních rodin

Rodinný systém incestních rodin se vymezuje specifickými charakteristikami, které vyplývají z kvality emočních vztahů mezi jeho členy, z individuálních charakteristik členů a charakteru vzájemných interakcí. Obecně je cílem těchto interakcí uspokojování vzájemných emočních potřeb členů rodiny, což se u incestních rodin děje na úkor ostatních členů a tudíž toto uspokojení není reciproční.

Členové rodiny nemívají často mnoho přátel a vyhýbají se extrafamiliárním sociálním kontaktům mimo rodinu. Děti bývají rodiči odrazovány od navazování vztahů s vrstevníky. Svět mimo danou rodinu bývá pro ně vnímán jako nepřátelský a nebezpečný. Kontakt s okolním světem umožňuje zejména rodič, který si tak svou důležitou roli upevňuje moc a pozici v rodině. Uplatňování moci zneužívajícího rodiče probíhá v kontextu strachu z autority. Tento strach je výsledkem různých forem psychického či fyzického nátlaku a sexuální viktimizace jednoho nebo i více členů rodiny. Strach z autority je charakteristický i pro vztahy k vnějším autoritám a institucím jako jsou policie, odbory sociální péče, lékařské, pedagogické a

---

86 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: 2000, s. 84.

87 VANÍČKOVÁ, Eva, Hana PROVAZNÍKOVÁ a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: 1995, s. 45.

psychologické autority. Tento nedůvěřivý vztah je způsoben strachem z následků odhalení incestního chování členů rodiny.⁸⁸

Pro incestní rodinu je častým znakem deficit empatie, který je zpravidla přítomen u všech jejích členů, avšak u zneužívajícího rodiče se projevuje dříve než u jeho obětí. Takový rodič má omezenou schopnost porozumění myšlenkovým pochodům a emocím ostatních členů. Následkem je pak popření či nepochopení jejich potřeb a přání.

Komunikace takové rodiny je narušená. Neverbální komunikace má často významnější roli než verbální, jejíž odmítání je obvykle nástrojem pro ovládnutí rodiny. Mlčení autority způsobí mlčení i ostatních členů, což ještě zvyšuje napětí v rodině. Z tohoto důvodu se může u dětí vyskytovat absence základních komunikačních a sociálních dovedností.

Dalším významným charakteristickým rysem incestních rodin je omezení spontánních emočních projevů. Toto omezení souvisí s poruchou ovládnutí emočních a pudových projevů zneužívajícího rodiče, který své impulzy projektuje na ostatní členy rodiny. Ti pak cítí při těchto projevech provinilost a očekávají i potrestání. Jedna z hlavních funkcí rodiny je poskytovat jejím členům bezpečí. V případě, že je vnitřní realita rodiny popírána a nejsou vymezeny role, není jasné, kdo by měl koho a před čím chránit. Nezájem o ochranu dítěte se pak projevuje v ignorování nebezpečí ze strany rodiče, či dalších příbuzných jako strýce, dědečka nebo silnějšího sourozence.

V rodinách dále dochází k narušování tělesných a emočních hranic členů. Narušování tělesných hranic může mít podobu ve vynucování si tělesného kontaktu, narušování tělesné intimity například při koupání nebo oblékání. Rodič často zneužívá svou moc k pozorování nebo dotýkání se jiného člena rodiny.

Překračování takových hranic souvisí se zaměňováním rolí. Rodič uděluje svému dítěti takovou roli, aby uspokojovalo jeho potřeby dospělého člověka, zatímco

---

88 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: 2000, s. 88.

potřeby dítěte jsou opomíjeny. Dítě se stává odpovědným za emoční pohodu rodiče, jejíž součástí je i ta sexuální.⁸⁹

5.4 Nezneužívající rodič

Všeobecnou charakteristikou rodičů, kteří nejsou v roli zneužívajícího, je dlouhodobé selhávání v poskytování bezpečí dítěti. Zajištění ochrany dítěti v případě ohrožení závisí na kvalitě vazby mezi ním a rodičem. U incestních rodin se jedná zejména o vazbu vyhubou nebo dezorganizovanou.

V pozici nezneužívajícího rodiče se ve většině případů ocitají matky. Absence ochrany je z důvodu buď fyzické nepřítomnosti, nebo emoční neúčasti a ignorování dění v rodině. Nezneužívající rodič si prvních projevů sexuálního zneužívání nevšimá a chová se, jako by se neděly. Někteří nezneužívající rodiče mohou i sami vytvářet situace, které k incestnímu chování mezi jejich partnerem a dítětem přispívají. Matka například opakovaně posílá svého partnera, aby zkontroloval dceru v koupelně, zda se pořádně umyla.

Matky v incestních rodinách mnohdy zaujímají submisivní postavení vůči partnerovi, mají nízké sebevědomí, málo přátel a kontakt se světem raději přenechávají manželovi, který má v rodině hlavní slovo. Některé matky mohou být podřízeny natolik, že se sexuálního zneužívání dítěte samy účastní. Velkou skupinu nezneužívajících rodičů tvoří partnerky závislých mužů. Takový muž má nereálná očekávání, že bude partnerka splňovat všechny jeho nenaplněné touhy. Emoční nezralost takových jedinců je předurčuje k tomu, že v uspokojování svých sexuálních potřeb mají náklonnost ke stejně nezralým a jedincům jako jsou oni sami. Svým partnerkám dávají spíše mateřskou a nedosažitelnou pozici. V důsledku rozdělení těchto rolí mohou mít matky soupeřivý vztah se svými dcerami, který jim nedovoluje reagovat na znaky jejich ohrožení.⁹⁰

---

89 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: 2000, s. 89.

90 Tamtéž, s. 90–91.

Mezi zneužívajícími matkami je velká část i těch, které samy sexuální zneužívání zažily v dětství. Emoční zpracování takového traumatu je dlouhodobý proces a ovlivňuje celý život daného člověka. K oživení vytěsněných traumatických zážitků dochází v rodinném systému. Opakované prožití zkušenosti na svých dětech poskytuje šanci, jak získat ztracenou kontrolu nad vlastním traumatem.⁹¹

5.5 Zneužívající rodič

Základní odlišnost jedinců, kteří sexuálně zneužívají své děti, od zbytku populace se projevuje tím, jak dosahují uspokojení svých emočních potřeb a jak se vyrovnávají s psychickým stresem. Pachatelé jsou rozděleni podle jejich sexuální orientace a úrovně psychosexuálního vývoje na „fixované a regredované jedince“.⁹² Pro fixovaného jedince je typické, že jeho hlavním sexuálním objektem jsou děti. Pro regredovaného jedince jsou děti náhradou za dospělé osoby, dítě většinou považuje za svého dospělého partnera.

Většina případů sexuálního zneužívání v rodině je iniciována regredovanými jedinci a velkou roli mají okolnosti, za kterých k incestu dochází. Dochází k němu například při dlouhodobém manželském konfliktu, traumatické události v rodině, dlouhodobé nepřítomnosti matky nebo při akutní životní krizi. Zneužívající rodič často vnímá sám sebe jako oběť nepřejících okolností. Uspokojení svých nenaplněných potřeb tak rodič dosahuje prostřednictvím sexualizace s dítětem. Vynucenou pozorností a zájmem dítěte si tak kompenzuje například odmítání jeho partnera nebo mu dokonce slouží jako msta za jeho zradu.

Existují i rizikové faktory, které přispívají ke vzniku sexuálního zneužívání dítěte vlastním nebo nevlastním otcem. Tím může být tradice dominantní a silné role mužů ve vztazích nebo tendence mužů sexualizovat své emoční potřeby. Patří sem i neschopnost mužů identifikovat se s potřebami dětí, což pravděpodobně vychází z nedostatku schopnosti empatie. Jasně projevy nesouhlasu a odporu dítěte jsou pak

---

91 Tamtéž, s. 91.

92 Tamtéž, s. 92.

často zneužívajícím rodičem vnímány opačně. Dalším faktorem je přesvědčení otců o posvátné roli v rodině, která jim tak dává práva a privilegia přivlastňovat si ostatní členy rodiny.⁹³

Případů sexuálního zneužívání dítěte vlastní či nevlastní matkou se vyskytuje výrazně méně než je tomu u otců. Některé submisivní matky se mohou incestního zneužívání účastnit se svým dominantním partnerem. U některých matek se zneužívání projevuje jako náhrada za vztah s emočně závislým partnerem (často stejného pohlaví jako je dítě), který má nepřiměřené nároky. Matka hledá uspokojení v symbiotickém a bezpečném vztahu s dítětem.

„V případě synů se těsný vztah mezi matkou a dítětem formuje v rámci oidipálního trojúhelníku, který je spojen se sexuální afinitou synů k jejich matkám. Přirozená vazba syna na matku se postupně mění na patologický vztah, z něhož se dítě nemůže vydělit.“⁹⁴ Takový vztah je pro dítě traumatizující, i když si sexuální podtext neuvědomuje. Rizikovým faktorem vedoucím k mateřskému incestu může být malý věkový rozdíl mezi matkou a dítětem, nepřítomnost matky v prvních letech života dítěte, osamělost či ztráta partnera, zkušenost se sexuálním zneužitím v dětství, závislost na alkoholu a drogách aj.

5.6 Sourozenecký incest

Sourozenecký incest definujeme jako „sexuální interakci mezi jedinci, kteří mají společného jednoho nebo oba rodiče.“⁹⁵ Nejčastěji k němu dochází mezi sourozenci opačného pohlaví. Mnoho případů tohoto typu incestu probíhá ve formě sexuálních her nebo experimentace dvou nezletilých jedinců, kteří jsou na přibližně stejné vývojové a věkové úrovni.

Ke vzniku sexuálního vztahu mezi sourozenci dochází z mnoha příčin. Výrazně tomu napomáhá nedostatečný dohled rodičů nad dětmi a sdílení jejich společné místnosti na spaní. Důvodem sexuálních aktivit může být sexuální

---

93 Tamtéž, s. 93–94.

94 Tamtéž, s. 94.

95 Tamtéž, s. 102.

zvědavost jednoho nebo obou jedinců či vyústění hry, která zašla příliš daleko. Sourozenecký incest se rozvíjí často v dysfunkčních rodinách, zejména v prostředí, kde jsou narušovány sociální role a hranice mezi jejími členy. Při emoční frustraci může takový vztah i posloužit jako obrana proti pocitům osamělosti, izolace nebo smutku. V násilném rodinném prostředí mohou sexuální aktivity nabývat podoby agresivního uplatňování moci silnějším sourozencem.

Sourozenecký incest mezi bratrem a sestrou může mít podobnou dynamiku jako incest mezi rodičem a dítětem. To platí zejména v případech, kdy je dospívající dívka nucena k sexuálním praktikám svým silnějším bratrem.⁹⁶

5.7 Následky sexuálního zneužívání

Objevitelem klinického významu incestu byl Sigmund Freud, který byl při analýze svých pacientek šokován zjištěním, že velká část z nich byla v dětství sexuálně zneužívána svým otcem. Kvůli ostré kritice, která kolem jeho zjištění panovala, však začal zkušenost svých pacientek se sexuálním zneužíváním otcem interpretovat jako naplnění jejich incestních přání, které se odehrály pouze v jejich fantazii. Tento výklad ovlivnil postoj odborné veřejnosti a po dlouhá desetiletí byla zkušenost sexuálního zneužití považována za pouhou fantazii oběti. Dnes se však již nepopírá, že zkušenost se sexuálním zneužitím v rodině má reálný základ, který ovlivňuje řadu obranných mechanismů.⁹⁷

Ve vývoji jedince hraje zákaz incestu roli, která ovlivňuje rozvoj jeho psychických struktur a osobnosti. Čím větší tabu incestu je, tím jsou následky jeho porušení ničivější. Dítě není schopno zvládnout uvedení do dospělé sexuality ve své emoční, kognitivní a sociální nezralosti, aniž by to na jeho psychice nezanechalo následky. Tyto následky jsou o to hlubší a trvalejší, pokud je dítě zneužíváno lidmi, ke kterým má citový vztah, což jsou především rodiče.⁹⁸

---

96 Tamtéž, s. 102–103.

97 Tamtéž, s. 103.

98 Tamtéž, s. 103.

Následky se projevují mnoha symptomy jako je anxieta, fobie, strachy, obavy, depresivní stavy, pocity viny, ostudy, bezmocnosti a zlosti. Velmi častým projevem u dětí je zhoršení školního prospěchu, utíkání z domova, agresivita, odmítání komunikace, antisociální chování, hostilita. Oběť pociťuje narušení své sebeúcty a pocit ztráty vlastní hodnoty, čistoty a jedinečnosti. Zneužívání jedinci mnohdy trpí bolestmi břicha, zvracením a v některých případech i poruchami příjmu potravy. Objevuje se u nich přílišná spavost nebo naopak nespavost a úzkostné sny.

Dlouhodobé následky se projevují i u dospělých lidí, kteří byli v dětství sexuálně zneužíváni. Mezi ně patří například depresivní stavy a sebedestruktivní chování, poruchy v navazování vztahů ve smyslu obtížného získávání důvěry. Jedinec může mít také poruchy v sexuální oblasti, trpět nízkou sexuální sebeakceptací či sexuální dysfunkcí, často střídat partnery nebo se sexuální aktivitě úplně vyhýbat.

Mezi zneužitými jedinci je i velké procento těch, kteří později používají alkohol a drogy k překonání traumatu a jako kontrolu své emoční situace. Pokud jsou rodiči, mají vůči svým dětem ambivalentní pocity a nejsou schopni udržovat rodičovsko-dětské hranice.⁹⁹

5.8 Odhalení incestu

Odhalení tohoto chování je podmínkou pro jeho zastavení a následnou pomoc dané oběti. Na případ incestu se přijde většinou buď záměrným odhalením jeho účastníků, nebo náhodným přistižením. Jiný člen rodiny může být svědkem incestní aktivity, nebo dojde k odhalení tělesného poranění při pediatrickém vyšetření atd. Na sexuální zneužívání se přijde i po tom, co oběť otěhotní. Okolí dítěte, jako je například škola, může také poukázat na možnost sexuálního zneužívání podle jeho chování. Toto chování zahrnuje hraní si na sexuální aktivity, kresby či vyprávění příběhů se sexuální tématikou, nápadné odhalování se apod.

Další možnost odhalení těchto případů je, že se dítě někomu svěří. Nejčastěji se děti svěřují matce a svým vrstevníkům. Ke svěření se v době dospívání

---

99 HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: 2008, s. 393–394.

dochází především tehdy, kdy si oběť začíná volit sexuální partnery z okruhu vlastních vrstevníků. Zneužívající rodič na to reaguje kontrolujícím a vlastnickým chováním, snaží se svou oběť ještě více připoutat a ovládat. Narůstající frustrace tak přivede oběť k rozhodnutí odhalit tajemství svého incestního vztahu s rodičem.¹⁰⁰

Odpovědí zneužívajícího rodiče na odhalení je většinou útok proti oběti s využitím jeho postavení v rodině a věrohodnosti. Častá jsou tvrzení, že si dítě sexuální zneužití vymyslelo, aby se mu mstilo. Matky mohou reagovat na tuto situaci nejednoznačně, jelikož nejsou schopny od sebe oddělit vztah s partnerem a vztah s dítětem. Často proto reagují nedůvěrou nebo skutečnost zneužívání zcela popřou. Panuje zde také obava ze ztráty sociálního postavení, jelikož odhalení incestu by pro rodinu znamenalo ostudu a odsouzení okolím.

Část matek reaguje na svěření se jejich dítěte adekvátně a snaží se jim ihned zajistit ochranu. Chováním svého partnera se však často cítí velice zrazeně a hluboce ponížene. Svou morálně nepřijatelnou žárlivost a hněv na zneužívané dítě potlačují, záhy se však ocitají v depresích. Tyto deprese však omezují jejich schopnost poskytovat svému dítěti emoční podporu ve chvíli, kdy ji dítě nejvíce potřebuje. Poskytnout bezpečí a ochranu oběti mohou jen ti nejsilnější a nejodolnější členové rodiny.¹⁰¹

5.9 Pomoc obětem sexuálního zneužívání

Cílem odborné pomoci obětem incestu je ochrana dítěte před dalším zneužitím, zabránění vzniku a rozvoje psychických a fyzických následků zneužívání a zajištění bezpečí všem členům rodiny. Vnější zásahem do incestní rodiny se má předejít i výskytu sexuálního zneužívání v následujících generacích.

Klíčovým aspektem pro pomoc zneužitému dítěti a jeho možnost se navrátit do normálního života je změna vzájemných postojů a vztahů celého rodinného systému. Při terapeutické pomoci je tedy nutné, aby se do ní zapojili všichni členové

---

100 WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: 2005, s. 111.

101 Tamtéž, s. 112–113.

rodiny. Na jejich ochotě spolupracovat závisí, v jaké míře bude terapie úspěšná. Odborník se při terapii zaměřuje na narušené dynamiky dané rodiny, jako je zneužívání moci, strach z autorit, nedostatek empatie, narušené hranice mezi rodičem a dítětem, nedostatek komunikace apod.¹⁰² Odborná péče je v podobě psychoterapie a socioterapie, pro zmírnění úzkostných příznaků bývají zpočátku podávány i různé formy léků s antidepresivními účinky.¹⁰³

Kromě odborné terapeutické pomoci existují i svépomocné skupiny, které se věnují pomoci duševně nemocným lidem nebo lidem v životní krizi. Podstatné prvky jejich činnosti jsou například oslabení pocitů osamělosti, emocionální podpora a zvládání situace, kterou si členové navzájem poskytují. Zneužitý jedinec se tak vyrovnává se svojí situací i tím, že poskytuje pomoc druhému, kdo se ocitl ve stejné situaci.¹⁰⁴

Zřízeny jsou i linky důvěry, kam může dítě anonymně zavolat a poradit se, jak má v dané situaci postupovat. V České republice funguje nestátní nezisková organizace Dětské krizové centrum, která se specializuje na odbornou pomoc jakkoli týraným či zneužívaným dětem.¹⁰⁵

---

102 Tamtéž, s. 124.

103 HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: 2008, s. 397.

104 MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: 2001, s. 107.

105 Dětské krizové centrum: *O dětském krizovém centru*. [online]. [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/#top>

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala nejstaršímu a nejuniverzálnějšímu civilizačnímu zákazu a tím je zákaz incestu, což je téma historicky i současně velice aktuální. Proto jsme se zaměřili na incestní tabu nejen jako na kulturní fenomén v historii, ale i jako na současný společenský problém v podobě sexuálního zneužívání. Přesvědčili jsme se, že incest byl i stále je zakazován z etických a morálních důvodů a je výrazným způsobem ovlivňován kulturními pravidly panujícími v dané společnosti. Práce si kladla za cíl zpracovat problematiku tabu incestu z hlediska jeho kulturně-historického vývoje, popsat incestní chování ve vybraných společnostech a mýtických příbězích. Cílem bylo také nastínit současnou situaci a pohled na incestní chování. Při zpracování práce byla použita díla předních představitelů antropologie, biologie a psychologie, zabývajících se tímto tématem.

V první kapitole jsme se snažili vysvětlit a přiblížit základní pojmy spjaté s touto problematikou. Navázala část, kde se čtenář seznámil s neznámějšími teoriemi o původu a univerzalitě incestního tabu, což je jedna z nejvíce sporných otázek kulturní a sociální antropologie. Tyto teorie jsou pro nás obzvláště významné, jelikož ovlivňují myšlení a postoje v naší společnosti dodnes. Ve svých pracích se autoři vyjadřovali k tvrzením a postojům svých kolegů či konkurentů. Bylo zajímavé se dozvědět názor na danou věc z více pohledů. V další části práce jsme se zaměřili na to, jak byl incest v minulosti praktikován v některých společenstvích, přičemž se jednalo zejména o panovnické rody. Zmínky o incestu a jeho zákazu nacházíme i v několika historických mýtech a příbězích, které jsme také neopomenuli. Poslední část práce se zabývala současným pohledem na tuto problematiku, kde se čtenář seznámil s incestním tabu v podobě sexuálního zneužívání v rodině, kterému se v posledních letech začíná věnovat stále větší pozornost.

Incest je sice považován za naprosto společensky nepřijatelný, to však vede ke snaze takové chování mnohem více utajit. Velká pozornost je dnes směřována k psychickým následkům obětí sexuálního zneužívání, které mají často neblahé a

dlouhodobé dopady na život jedince. V poslední části práce jsme se zmínili o negativních vlivech na psychické zdraví jeho obětí a tomu, jak důležité je jim poskytnout včasnou pomoc. Zpracování tohoto tématu bylo pro mě jako studentku pedagogického oboru velice přínosné, především část zabývající se sexuálním zneužíváním dětí, s jehož varovnými příznaky se může pedagog ve svém povolání kdykoliv setkat. Je důležité o tomto tématu mluvit více, jelikož pro každého z nás je reálné se s incestem setkat, neboť k němu může docházet přímo v našem okolí.

Seznam literatury

Knižní zdroje:

BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0642-7.

BAILEY, Greg. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print, c2006. ISBN 80-7321-201-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:05c35b80-4639-11e9-8854-005056827e51>

DAY, Malcolm. *100 postav klasické mytologie: seznamte se s fascinující historií řeckých a římských bohů*. V Praze: Metafora, 2008. ISBN 978-80-7359-139-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f763f930-663a-11e7-aab4-005056827e52>

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-465 6.

FARFÁNOVÁ BARRIOSOVÁ, Eva. *Peruánské obrázky*. V Praze: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1407-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:9660eb30-6f36-11e6-81ec-005056827e51>

FARFÁNOVÁ BARRIOSOVÁ, Eva. *Sexuální život ve starém Peru*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5012-5.

FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Přeložil Ludvík HOŠEK. Praha: Portál, 2017. Klasici. ISBN 978-80-262-1249-2.

HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-404-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c62a5f00-62bf-11e6-8e4e-005056827e51>

KOLEKTIV AUTORŮ. *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. 1. vydání. CPress 2014. ISBN 978-80-264-0290-9.

MALINOWSKI, B., K. *Sex a represe v divošské společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 245 s. ISBN 978-80-86429-76-2

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7c080b80-00ff-11e4-89c6-005056827e51>

MORUS a Petr WEISS. *Světové dějiny sexuality*. V Praze: Ikar, 2007, 282 s. ISBN 978-80-249-0887-8.

MORUS a Jiří STACH. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0071-X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4923bab0-8a72-11e3-bd09-005056827e51>

MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-25-3.

NOVÁK, Tomáš a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Vztah otce a dcery*. Praha: Grada, 2009, 125 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2078-4.

Ovidius, Ivan BUREŠ a Marie PAŘÍKOVÁ. *Proměny =: Metamorphoses*. Praha: Avatar, 1998, c1997. ISBN 80-85862-25-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:560e0fb0-f3c0-11e4-88cd-005056827e52>

SCHWARTZ, Marco. *Láska v Bibli*. Praha: Ikar, 2002, 254 s. ISBN 80-7202-960-6.

SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-019-3.

SKUPNIK, Jaroslav. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. 7, Manželství a sexualita z antropologické perspektivy. Editor Jaroslav MALINA. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002, 76 s. Scientia. ISBN 80-86258-27-0.

ŠÁMAL, Pavel a Česko. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. sv. 2. ISBN 978-80-7400-109-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:db94bf70-7bd4-11e5-a715-005056827e52>

VANÍČKOVÁ, Eva, Hana PROVAZNÍKOVÁ a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6d0e16a0-0452-11e9-a5a4-005056827e52>

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005, 264 s. Psyché. ISBN 80-247-0929-5.

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-795-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:24fd3400-c04c-11e6-855f-005056827e51>

WILSON, Edward O., Eduard BAKALÁŘ a Zdeněk URBAN. *O lidské přirozenosti: Máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?*. Praha: Lidové noviny, 1993, 247 s. Edice 21, Sv. 2. ISBN 80-7106-076-3.

WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Praha: Portál, 2005, 215 s., [4] s. obr. příl. Spektrum. ISBN 80-7178-975-5.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Bohové a králové starého Egypta*. Praha: Brána, 2003. ISBN 80-7243-194-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2df5a180-8450-11e4-a0ea-005056827e52>

Internetové zdroje:

Biblenet.cz [online]. Česká biblická společnost [cit. 2021-4-22]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/>

Dětské krizové centrum: *O dětském krizovém centru*. [online]. [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/#top>

MALINA, J., et al. *Antropologický slovník* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/slovník.htm>

Výroční zpráva 2019. Dětské krizové centrum [online]. 2019 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/#top>

WESTERMARCK, Edward. *The History of Human Marriage* [online]. New York, 1901 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: http://www.gutenberg.org/files/59386/59386-h/59386-h.htm#Footnote_1415_1415